

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	3
1.1 Αρχή σχεδιασμού και Ομάδα μελέτης	3
2. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΕΠ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΘΣΗ	3
2.1 Σκοπός της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ).....	3
2.2. Σκοπιμότητα του νέου Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος ΧΕ ΘΣΗ.....	4
2.3 Στόχοι του ΠΕΠ ΧΕ ΘΣΗ.....	6
3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	8
3.1 Γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής	8
3.2 Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ.....	8
3.3. Δράσεις που ενδεχομένως θα προκύψουν από την εφαρμογή του ΠΕΠ.....	11
4. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ.....	16
4.1 Σύγκριση των Εναλλακτικών δυνατοτήτων και επιλογή της καταλληλότερης	16
5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	17
5.1. Υφιστάμενη κατάσταση.....	17
5.1.1 Δημογραφικά δεδομένα	17
5.1.2 Δομή της οικονομίας	17
5.1.3 Υποδομές και υπηρεσίες μεταφορών.....	18
5.1.3.1 Το υποσύστημα οδικών μεταφορών	18
5.1.3.2 Το υποσύστημα σιδηροδρομικών μεταφορών	18
5.1.3.3 Τα υποσυστήματα των αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών	18
5.1.4 Ενέργεια.....	18
5.1.5 Περιβάλλον.....	19
5.1.5.1 Φυσικό περιβάλλον	19
5.1.5.2 Αέρια ρύπανση.....	19
5.1.5.3 Ύδρευση και υδατικοί πόροι	19
5.1.5.4 Διαχείριση υγρών αποβλήτων	20
5.1.5.5 Διαχείριση απορριμμάτων	20
5.1.6 Πολιτισμός	21
5.1.7 Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες, Κοινωνική συνοχή	22
5.1.8 Διοικητική ικανότητα της Δημόσιας Διοίκησης	22
5.1.9 Χωρική συνεργασία	22
5.1.10 Περιφερειακή ανάλυση-ανισότητες	22
5.1.11 Χωρική διάρθρωση της Χωρικής Ενότητας και των επιμέρους Περιφερειών	23
5.1.11.1 Αστικές περιοχές	23

5.1.11.2 Ορεινές περιοχές	23
5.1.11.3 Νησιώτικες περιοχές.....	23
5.1.11.4 Παράκτιος χώρος.....	23
5.1.11.5 Αγροτικές περιοχές.....	24
5.2 Τάσεις εξέλιξης	24
5.3 Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά – περιβαλλοντικά προβλήματα και επιρροή από την εφαρμογή του ΠΕΠ.....	24
6. ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΠ	25
6.1 Εκτίμηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων	25
6.2 Αντιμετώπιση των επιπτώσεων.....	29
7. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ	30
7.1 Προτεινόμενο σύστημα παρακολούθησης.....	30
7.1.1 Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα, Πανίδα	31
7.1.2 Ύδατα	31
7.1.3 Ατμόσφαιρα – Κλιματικοί παράγοντες	32
7.1.4 Πληθυσμός και Ανθρώπινη Υγεία.....	33
7.1.5 Υλικά περιουσιακά στοιχεία.....	34
7.1.6 Έδαφος.....	34
7.1.7 Πολιτιστική Κληρονομιά.....	34
7.1.8 Τοπίο.....	34
8. ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΕΣ	34
9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α : ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1.1 Αρχή σχεδιασμού και Ομάδα μελέτης

Ως «*αρχή σχεδιασμού*» νοείται η δημόσια αρχή η οποία προβαίνει στην εκπόνηση σχεδίου ή προγράμματος. Στην προκειμένη περίπτωση η αρχή σχεδιασμού είναι οι Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης του ΠΕΠ Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου αντίστοιχα, οι οποίες με τις Ομάδες Σχεδιασμού (ΟΣΠ) έχουν την ευθύνη για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών τους Προγραμμάτων. Η Περιφέρεια Θεσσαλίας, η οποία εδρεύει στη Λάρισα, οδός Σωκράτους 111, Τ. Κ. 413 36, έχει τον Συντονιστικό ρόλο για τη Χωρική Ενότητα Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου, καθώς και την ευθύνη για την υποβολή του κοινού ΠΕΠ και της ΣΜΠΕ.

Η εκπόνηση της «**Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του ΠΕΠ Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου, Προγραμματικής Περιόδου 2007–2013**» ανατέθηκε με απόφαση του Γενικού Γραμματέως της Περιφέρειας Θεσσαλίας κ. Φώτιου Γκούπα, με αρ. πρωτ. 12075/26-10-06 στην Ρ.Σ.Γ. Περιβαλλοντική Γεω-Ερευνητική Ε.Π.Ε. με έδρα την Αθήνα, οδός Δημητρακοπούλου 13, Τηλ. 210-9217366, Fax. 210-9211766. Την ως άνω Εταιρεία εκπροσωπεί η Δρ. Πηνελόπη Σταυράκη η οποία κατέχει μελετητικό πτυχίο ΓΕΜ Γ' Τάξης στην κατηγορία 27 και η οποία είχε τη γενική ευθύνη για τον συντονισμό της Ομάδας μελέτης **Θεσσαλίας**, καθώς και την τελική ευθύνη για τη σύνταξη του παρόντος κειμένου που αφορά στην ενιαία ΣΜΠΕ.

Την ευθύνη και τον συντονισμό για την ομάδα μελέτης **Στερεάς Ελλάδας** είχαν οι Δρ. Νταλής Δημήτριος, Βιολόγος, Επιμελητής στον Τομέα Οικολογίας του Παν/μιου Αθηνών – Επιστημονικός Σύμβουλος ΣΜΠΕ και Διακουλάκης Νικόλαος, Χημικός Μηχανικός ΕΜΠ, MSc, Πτυχίο Γ' τάξης στις κατηγορίες 27 (Περιβαλλοντικές μελέτες) και 18 (Χημικοτεχνικές μελέτες) και για την ομάδα μελέτης **Ηπείρου** ο Οικονομίδης Δημήτριος, Χημικός Μηχανικός, κάτοχος μελετητικού πτυχίου κατηγορίας 27, Γ' Τάξης.

2. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΕΠ ΧΩΡΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΘΣΗ

2.1 Σκοπός της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ)

Η **Οδηγία 2001/42/ΕΚ** (ΕΕ, 2001) σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων Προγραμμάτων και Σχεδίων (Π.Σ.) ή Οδηγία για τις Στρατηγικές Περιβαλλοντικές Εκτιμήσεις (ΣΠΕ) (ΕΕ, 2001), αποτελεί μία μορφή διαδικασίας ΣΠΕ, αποφεύγει την αναφορά σε πολιτικές και έχει **αντικειμενικό στόχο την προώθηση της Αειφόρου Ανάπτυξης (ΑΑ) ή άλλως Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΒΑ), με την υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων στην προετοιμασία και θέσπιση σχεδίων και προγραμμάτων** και συγκεκριμένα στην προώθηση του Αειφορικού Χωρικού Σχεδιασμού μέσα στον οποίο προτίθεται να λειτουργήσει.

Η διαδικασία ΣΠΕ, σύμφωνα με το κείμενο της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ (Άρθρο 2β), περιλαμβάνει τις παρακάτω θεματικές ενότητες:

1. Εκπόνηση “Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων” (ΣΜΠΕ),
2. Διεξαγωγή διαβουλεύσεων,
3. Συνεκτίμηση της περιβαλλοντικής μελέτης και των αποτελεσμάτων των διαβουλεύσεων κατά τη λήψη αποφάσεων, και
4. Παροχή πληροφοριών σχετικά με την απόφαση.

Στα πλαίσια εφαρμογής της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, στον Αναπτυξιακό Σχεδιασμό της Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου, συμπεριελήφθη και η διαδικασία της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης, για τη περίοδο 2007-2013, καθώς και η εκπόνηση της **Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)**

Η ΣΜΠΕ αποτελεί κεντρικό τμήμα της διαδικασίας ΣΠΕ και αναφέρεται στην τεχνική πλευρά της εφαρμογής της, δημοσιεύεται κατά το πέρας αυτής και αποτελεί μία από τις δύο μορφές έγγραφης τεκμηρίωσης της ΣΠΕ (η δεύτερη είναι η Συνοπτική Δήλωση).

Η Περιβαλλοντική Αξιολόγηση του ΠΕΠ, εκτελούμενη σε Στρατηγικό επίπεδο, επιβάλλει την **ολιστική αντιμετώπιση του περιβάλλοντος**.

2.2. Σκοπιμότητα του νέου Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος ΧΕ ΘΣΗ

Από τη λεπτομερή διερεύνηση των διαρθρωτικών αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου, σε τομεακό/θεματικό, αλλά και χωρικό/τοπικό επίπεδο, η οποία έγινε κατά τη σύνταξη του Σχεδίου ΠΕΠ για την περίοδο 2007-2013, διαπιστώθηκαν σοβαρές αδυναμίες (αρνητικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά) αλλά και σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα τα οποία δεν έχουν αξιοποιηθεί. *Οι αδυναμίες αυτές και τα αναξιοποίητα πλεονεκτήματα, τεκμηριώνουν τη σκοπιμότητα επαναπροσέγγισης της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΧΕ ΘΣΗ* στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής (Στρατηγική της Λισσαβόνας), καθώς και της Περιβαλλοντικής Σύγκλισης με τους ευρωπαϊούς εταίρους με στόχο τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

A) Τα ισχυρά σημεία τα οποία θα πρέπει να αξιοποιηθούν είναι:

1. Ο αυξητικός ρυθμός του ΑΕΠκκ, στο σύνολο της ΧΕ ΘΣΗ
2. Η διέλευση υποδομών μεταφοράς ενέργειας αλλά και υποδομών ηλεκτροπαραγωγής
3. Η συμμετοχή των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή είναι χαμηλή, αλλά υπάρχει πολύ σημαντικό αξιοποιήσιμο αιολικό και υδατικό δυναμικό στην περιοχή εφαρμογής του προγράμματος
4. Υπάρχουν ορισμένες μεγάλες μονάδες στη μεταποίηση, με αυξανόμενη παρουσία, από την Ήπειρο (πολύ μικρή παρουσία) προς τη Θεσσαλία (μέση παρουσία) και προς τη Στερεά Ελλάδα (σημαντική παρουσία)
5. Ο τουριστικός τομέας είναι σχετικά αναπτυγμένος, ιδίως στα νησιά και ορισμένες ορεινές περιοχές
6. Η εξόρυξη έχει ισχυρή παρουσία και θετικές προοπτικές σε τμήμα της ΧΕ (κυρίως περιοχές της Στερεάς Ελλάδας)
7. Τα Βαλκάνια, ιδίως για το τμήμα της ΧΕ που είναι εγγύτερα (κυρίως Ηπειρος) αποτελεί δυνητική ενδοχώρα. Ταυτόχρονα, ωστόσο, ενέχει και ορισμένους κινδύνους (γεωπολιτική αστάθεια, ανταγωνισμός για παραδοσιακούς κλάδους)
8. Η κεντρική θέση της ΧΕ ΘΣΗ μπορεί να αξιοποιηθεί (περαιτέρω) πολλαπλά, ως κόμβος δικτύων αλλά και μέσω της επαφής με μείζονες άξονες και πόλους ανάπτυξης της χώρας
9. Το επίπεδο εκπαίδευσης (ιδίως μέχρι τη μέση βαθμίδα) είναι σχετικά ικανοποιητικό
10. Οι κτηριακές υποδομές της εκπαίδευσης α' και β' βαθμίδας είναι σχετικά ικανοποιητικές
11. Οι φυσικοί πόροι είναι πλούσιο στο σύνολο σχεδόν της ΧΕ (με γεωγραφική διαφοροποίηση όσον αφορά τον ανά περιοχή χαρακτήρα τους)
12. Η πολιτιστική κληρονομιά είναι πλούσια, με διαφοροποιήσεις, στο σύνολο σχεδόν της ΧΕ. Ως προς το επίπεδο προστασίας αλλά και αξιοποίησής της ως τουριστικού πόρου, υπάρχουν επιτεύγματα αλλά όχι σε βαθμό επαρκώς ικανοποιητικό, ενώ υπάρχουν ακόμα σημαντικά περιθώρια θετικών δράσεων

B) Τα αδύνατα σημεία για τα οποία απαιτείται παρέμβαση, στα πλαίσια του αναπτυξιακού προγραμματισμού της ΧΕ ΘΣΗ για την περίοδο 2007-2013, καταγράφονται ως εξής:

1. Το επίπεδο του ΑΕΠκκ παραμένει χαμηλό, με εξαίρεση τη Στερεά Ελλάδα αν και στην περίπτωση αυτή, το επίσημο μέγεθος δεν αντιστοιχεί πλήρως στην πραγματικότητα
2. Αν και υπάρχουν περιπτώσεις μεγάλων εξωστρεφών επιχειρήσεων, στην πλειονότητά τους παρατηρείται μειωμένη εξωστρέφεια
3. Οι ΜΜΕ εμφανίζουν γενικά πολύ χαμηλή εξωστρέφεια
4. Η διεθνής ανταγωνιστικότητα, με ορισμένες εξαιρέσεις (τουρισμός, μικρά τμήματα των άλλων τομέων), είναι σαφώς μειωμένη. Υπάρχουν ορισμένες περιπτώσεις (ιδίως σε περιοχές σε εγγύτητα με την Αττική που υπάρχει σχετική υψηλή εσωτερική ανταγωνιστικότητα)
5. Οι τομείς και τα προϊόντα τεχνολογικής έντασης τείνουν να έχουν γενικά σαφώς χαμηλή παρουσία, στο σύνολο της ΧΕ

6. Υπάρχουν γενικευμένες διαρθρωτικές αδυναμίες του κυρίαρχου τουριστικού μοντέλου (ποιότητα καταλυμάτων και υπηρεσιών)
7. Η έλλειψη ερευνητικών υποδομών με διακυμάνσεις, αφορά στο σύνολο της ΧΕ και αποτελεί σοβαρό εμπόδιο σε μια στρατηγική καινοτομίας
8. Υπάρχουν Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης, αναγκαία για την οικονομία της γνώσης, αλλά με διαφορετική παρουσία ανά περιφέρεια (πολύ χαμηλή στη Στερεά Ελλάδα)
9. Η έλλειψη επαρκούς σύνδεσης της έρευνας με τις επιχειρήσεις αποτελεί γενικευμένο και μείζον πρόβλημα
10. Ψηφιακό χάσμα παρατηρείται στο σύνολο της ΧΕ
11. Υπάρχουν διαρθρωτικές κυρίως αδυναμίες όσον αφορά την επιχειρηματικότητα
12. Οι υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις, βασική συνιστώσα της "νέας οικονομίας" και παράγων ανταγωνιστικότητας, είναι ανεπαρκώς αναπτυγμένες
13. Το έλλειμμα επιχειρηματικών υποδομών και οργανωμένων υποδοχέων δραστηριοτήτων παραμένει πολύ υψηλό, παρά ορισμένες εξαιρέσεις
14. Η μεγάλη απόσταση από το επίκεντρο της ευρωπαϊκής ανάπτυξης δημιουργεί σοβαρά προβλήματα λόγω μειωμένης προσπελασιμότητας
15. Η γεωγραφική επαφή με την Αττική αποτελεί, ταυτόχρονα, εστία υπαρκτών παρενεργειών αλλά και πηγή υπαρκτών και δυναμικών πλεονεκτημάτων. Η μείωση των αρνητικών και η μεγιστοποίηση των θετικών, απαιτεί μια συνειδητή στρατηγική, καθώς και διαπεριφερειακό συντονισμό
16. Η ΧΕ ΘΣΗ διαθέτει σημαντικές υπερτοπικές οδικές υποδομές. Ωστόσο, υπάρχουν ακόμα πολύ σημαντικές ανάγκες διαπεριφερειακών οδών
17. Οι ανάγκες στην ενδοπεριφερειακή οδική υποδομή, παρά την υπαρκτή πρόοδο, παραμένουν σημαντικές και κατά περιοχές υψηλές
18. Οι ελλείψεις στο σιδηροδρομικό δίκτυο περιλαμβάνουν το επίπεδο εξοπλισμού-υπηρεσιών και, για τις πιο δυτικές ζώνες, την έλλειψη δικτύου
19. Παρατηρούνται ελλείμματα εξοπλισμού στο λιμενικό σύστημα (αλλά και προοπτικές: Ηγουμενίτσα, και σε μικρότερο βαθμό Βόλος)
20. Η εγγύτητα μεγάλου μέρους της ΧΕ προς την Αθήνα (ή/και τη Θεσσαλονίκη) περιορίζει τα περιθώρια μόνιμων αεροπορικών γραμμών, ενώ υπάρχουν και ελλείψεις στα αεροδρόμια
21. Το ποσοστό ανεργίας είναι γενικευμένα υψηλό
22. Το ποσοστό ανεργίας τείνει να είναι ακόμα υψηλότερο στις ειδικές ομάδες του πληθυσμού (γυναίκες, νέους)
23. Η δια βίου εκπαίδευση παρουσιάζει αδυναμίες οργάνωσης, ενώ το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που την αξιοποιεί είναι περιορισμένο
24. Υπάρχουν σε ορισμένες περιοχές προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού
25. Υπάρχουν ελλείψεις σε προχωρημένες υποδομές (Η/Υ, εργαστήρια, βιβλιοθήκες) στην εκπαίδευση α' και β' βαθμίδας, και γενικότερες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση
26. Τα προβλήματα μειωμένης αποτελεσματικότητας της διοίκησης και αυτοδιοίκησης (που συνδέονται με ελλείψεις υποδομών, οργάνωσης και τεχνογνωσίας και ανεπάρκειες του θεσμικού πλαισίου) οδηγούν σε μειωμένη αποτελεσματικότητα των δημόσιων πολιτικών ενώ επηρεάζουν αρνητικά και τις επενδύσεις
27. Η ΧΕ ΘΣΗ αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα γεωγραφικής συνοχής, που δυσκολεύουν το μετασχηματισμό της σε ενιαίο οικονομικό και λειτουργικό χώρο. Παράλληλα, όχι πολύ έντονες, συνήθως, αλλά υπαρκτές είναι οι ανισότητες στο εσωτερικό των περιφερειών
28. Στις ορεινές περιοχές παρατηρούνται ειδικά προβλήματα, συνδεδεμένα με την προσπελασιμότητα, τις υποδομές και την ποιότητα ζωής, καθώς και την έλλειψη συγκριτικών πλεονεκτημάτων για ορισμένες δραστηριότητες (αλλά όχι για όλες)
29. Οι νησιώτικες περιοχές αντιμετωπίζουν δυσκολίες συνυφασμένες με το νησιώτικο χαρακτήρα (αλλά δεν χαρακτηρίζονται από συγκριτικά ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης, ενώ ειδική περίπτωση αποτελεί η Εύβοια)
30. Παρατηρούνται ελλείμματα σε διάφορες κατηγορίες κοινωνικού εξοπλισμού (υγεία, κοινωνική αλληλεγγύη)
31. Στη διαχείριση των φυσικών πόρων και την προστασία της φύσης υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και αδυναμίες. Η διαίωσιση των υφιστάμενων προβλημάτων

- προστασίας των φυσικών πόρων και οικοσυστημάτων, θα οδηγήσει σε περαιτέρω μη αντιστρεπτή υποβάθμισή τους, αλλά και σε δυσκολίες θεσμικού χαρακτήρα λόγω υφιστάμενων αντίστοιχων δεσμεύσεων (χρηματοδοτήσεις, χωροθέτησης επενδύσεων)
32. Η διαχείριση των στερεών απορριμμάτων χαρακτηρίζεται από ελλείψεις κλασικών υποδομών (ΧΥΤΑ) και μεγαλύτερες αδυναμίες όσον αφορά τη συνολική ολοκληρωμένη διαχείριση. Υπάρχει επίσης μεγάλος αριθμός ΧΑΔΑ οι οποίοι απαιτείται να αποκατασταθούν
  33. Παρά την πρόοδο, υπάρχουν ακόμα αδυναμίες στη διαχείριση των υγρών αποβλήτων. Υπάρχουν ελλείψεις σε ΕΕΛ, ενώ παρατηρούνται και προβλήματα λειτουργίας υφιστάμενων τα οποία χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης, λόγω και της ύπαρξης νομικών δεσμεύσεων
  34. Τα προβλήματα του οικιστικού χώρου είναι εξαιρετικά σημαντικά και αφορούν σε: πολύ χαμηλό ποσοστό πρασίνου, προβληματική διαχείριση του δημόσιου χώρου, στάθμευση, κυκλοφορία, ηχορρύπανση, αέρια ρύπανση, αισθητικές αδυναμίες. Τα προβλήματα αυτά συναντώνται, αναλογικά, σε όλες τις βαθμίδες του οικιστικού δικτύου και έχουν αρνητικές συνέπειες στην ποιότητα ζωής, αλλά και αυξανόμενα υπονομεύουν την άσκηση, από τις πόλεις, του αναπτυξιακού τους ρόλου
  35. Υπάρχουν ορισμένες μεγάλες πόλεις που μπορούν να εξελιχθούν σε πόλεις ανάπτυξης, αλλά το σύστημα των μεγάλων πόλεων της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ δεν καλύπτει ομοιογενώς το χώρο της. Η έλλειψη μεγάλων πόλεων σε τμήματά της αποτελεί συγκριτικό μειονέκτημα για αυτά, δεδομένου του κεντρικού ρόλου των μεγάλων αστικών κέντρων στη σύγχρονη διεθνοποιημένη και καινοτομική οικονομία
  36. Η διάρθρωση του οικιστικού δικτύου παρουσιάζει αδυναμίες (ελλιπής δικτύωση, όχι πάντα αναπτυγμένη εταιρική σχέση πόλης-υπαίθρου), υπάρχουν ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις δυνατότητες δικτύωσης
  37. Στο πεδίο των χρήσεων γης, παρατηρούνται συχνά συγκρούσεις, κατά τόπους με τάση ενίσχυσης, και παράλληλα με σημαντικές αδυναμίες του σχεδιασμού
  38. Η ενσωμάτωση της αειφορίας στο μοντέλο ανάπτυξης όλων των τομέων και στις διάφορες κατηγορίες σχεδιασμού, παραμένει ασθενής. Η αλλαγή αυτής της κατάστασης, αποτελεί καθοριστική προϋπόθεση της μακροχρόνιας οικονομικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Βραχυπρόθεσμα, μπορεί να οδηγήσει σε νέες δραστηριότητες και θέσεις εργασίας, αλλά επίσης να προκαλέσει σημαντικές πιέσεις, σε δραστηριότητες που παραδοσιακά βασίστηκαν στην εξωτερική του περιβαλλοντικού κόστους τους
  39. Παρά κάποια πρόσφατη βελτίωση (θεσμοθέτηση Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης) ο χωροταξικός σχεδιασμός παραμένει ελλιπής, και μη αποτελεσματικός
  40. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός παρουσιάζει σοβαρές αδυναμίες (ελλείψεις σχεδίων, μεγάλες καθυστερήσεις, χαμηλή αποτελεσματικότητα)

Ως εκ τούτου, για να μπορέσει η υπό εξέταση Χωρική Ενότητα ΘΣΗ να περάσει σε τροχιά ανάπτυξης με θετικά αποτελέσματα στην οικονομία της και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της, απαιτείται η διεύρυνση της παραγωγικής της βάσης στο σύνολό της, με την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειάς της για την ανάδειξη και προώθηση κυρίως υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών και αγροτικών προϊόντων, σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος, την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, και την εφαρμογή καινοτομιών.

2.3 Στόχοι του ΠΕΠ ΧΕ ΘΣΗ

Ο **Κεντρικός Στρατηγικός Στόχος** της Περιοχής ΧΕ Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου, για την περίοδο 2007-2013, αφορά στην:

- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας
- Βελτίωση της χωρικής και κοινωνικής συνοχής
- Υιοθέτηση αειφορικών μεθόδων ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων και διαχείρισης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος

Ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί, με την δυναμική αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ, σε ένα νέο περιβάλλον όπου, διαχρονικά αυξανόμενο ρόλο, διαδραματίζει η επένδυση στη γνώση, την ποιότητα, την καινοτομία και τα δίκτυα.

Η εξειδίκευση σε **Ειδικούς Αναπτυξιακούς Στόχους** είναι το αμέσως επόμενο βήμα. Τόσο η διαβούλευση στο επίπεδο των τριών Περιφερειών, όσο και η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, υποδηλώνουν ότι και οι τρεις Περιφέρειες αντιμετωπίζουν πολλά κοινά προβλήματα που επιτρέπουν τη σύνθεση μιας ενιαίας στρατηγικής με κοινούς στόχους για το σύνολο της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι και οι τρεις Περιφέρειες αντιμετωπίζουν, σε σημαντικό βαθμό, τα προβλήματα τα οποία συνθέτουν εν πολλοίς την εικόνα της αναπτυξιακής υστέρησης του Ελληνικού χώρου, εκτός των μητροπολιτικών περιοχών.

Κατά τη διαμόρφωση των κοινών αναπτυξιακών στόχων, ελήφθη υπ' όψη ότι οι στόχοι θα πρέπει:

- ✓ να είναι συμβατοί και να απορρέουν από το αναπτυξιακό όραμα και τους στρατηγικούς στόχους της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ,
- ✓ να αντιμετωπίζουν ευθέως και με συγκεκριμένο και ορατό τρόπο τις ιεραρχημένες ανάγκες της Περιοχής και
- ✓ να είναι συμβατοί και να συμβάλλουν στην υλοποίηση των εθνικών και Κοινοτικών προτεραιοτήτων στην περιοχή ευθύνης του ΕΠ.

Οι κοινοί αναπτυξιακοί στόχοι είναι οι εξής οκτώ:

1. Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της εξωστρέφειας, της ποιότητας και της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων.
2. Βελτίωση της προσπελασιμότητας μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης υποδομών και ενδο-περιφερειακών και δια-περιφερειακών μεταφορικών δικτύων.
3. Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.
4. Αειφορική διαχείριση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων.
5. Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής οικονομικής και κοινωνικής συνοχής
6. Ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας
7. Αξιοποίηση του τουρισμού και του πολιτισμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη
8. Εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση της Δημόσιας Διοίκησης και προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης

Οι στόχοι αυτοί διαμορφώνουν ένα ευρύ φάσμα παρεμβάσεων οι οποίες είναι κρίσιμες για την ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.

Σημειώνεται, ότι όλοι οι ειδικοί στόχοι βρίσκονται σε σχέση αλληλεπίδρασης και αλληλοσυμπλήρωσης και με άμεσο ή έμμεσο τρόπο συνεισφέρουν στην υλοποίηση όλων των γενικών στόχων και κατ' επέκταση στην προώθηση της αναπτυξιακής στρατηγικής της ΧΕ ΘΣΗ. Συνεπώς, είναι εμφανής, τόσο η εσωτερική συνοχή μεταξύ γενικών και ειδικών στόχων, όσο και η συνέργια μεταξύ των επί μέρους ειδικών στόχων.

Φυσικά, η κάθε μια επιμέρους Περιφέρεια είναι δυνατόν να δίνει μεγαλύτερη έμφαση σε κάποιους από τους κοινούς στόχους, ανάλογα με τη διάταξη των αδύνατων και των ισχυρών σημείων της.

Οι στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος των ως άνω Περιφερειών, οι οποίες συνθέτουν τη ΧΕ ΘΣΗ, αποτελούν μέρος της συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής των και θα επιτευχθούν με τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των Αξόνων Προτεραιότητας (12) οι οποίοι αφορούν σε:

- Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας
- Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής

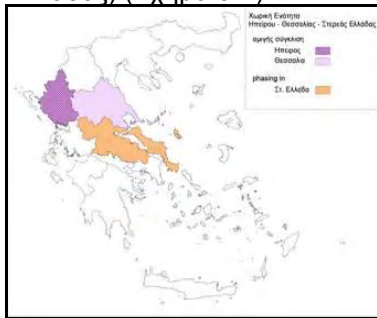
- Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα
- Τεχνική Υποστήριξη Εφαρμογής

Κεντρικό στόχο, για τη νέα προγραμματική περίοδο, αποτελεί η «Περιβαλλοντική σύγκλιση» της Ελλάδας με τους ευρωπαϊούς εταίρους και η προσαρμογή της χώρας στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο και στις διεθνείς περιβαλλοντικές δεσμεύσεις της. Με δεδομένα τα παραπάνω, κατά το σχεδιασμό και την κατάρτιση των προγραμμάτων (τομειακών και περιφερειακών) της **ΧΕ ΘΣΗ**, δίδεται προτεραιότητα στους περιβαλλοντικούς τομείς δράσης. Για τον λόγο αυτό, ο Περιφερειακός Προγραμματισμός της εν λόγω περιοχής, για την χρονική περίοδο 2007-2013, επιτελείται επί οικολογικής βάσης και **υπάρχει συνάφεια, των στόχων περιβαλλοντικής προστασίας του Επιχειρησιακού Προγράμματος της, σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο (ΕΣΠΑ, ΕΠΜ, ΚΣΚΓ, ΟΚΓ)**, με αυτούς που αφορούν στην αναπτυξιακή στρατηγική του.

3. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

3.1 Γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής

Το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου, καλύπτει όλη την έκταση της εν λόγω Περιοχής. Η θέση της Χωρικής Ενότητας ΘΣΗ, στον ευρύτερο Ελληνικό χώρο είναι ηπειρωτική και γεωγραφικά κεντρική (καταλαμβάνει το κεντρικό ΒΔ – ΝΑ τμήμα του ηπειρωτικού κορμού της Ελλάδος) (Σχήμα 3-1).

Σχήμα 3-1: Γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του ΠΕΠ

Αποτελείται από τους εξής 13 Νομούς:

- ♦ **Καρδίτσας, Λαρίσης, Μαγνησίας και Τρικάλων** που ανήκουν στην Περιφέρεια Θεσσαλίας με έδρα τη Λάρισα
- ♦ **Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων, Πρεβέζης** που ανήκουν στην Περιφέρεια Ηπείρου με έδρα τα Ιωάννινα
- ♦ **Βοιωτίας, Ευβοίας, Ευρυτανίας, Φθιώτιδας και Φωκίδας** που ανήκουν στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας με έδρα τη Λαμία

Η εν λόγω χωρική ενότητα καταλαμβάνει συνολική έκταση 38.789 km² ήτοι το 29,3% της συνολικής έκτασης της χώρας. Συνορεύει προς Βορρά με την Αλβανία και τις Περιφέρειες Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας, προς Νότο με την Περιφέρεια Αττικής και καταλήγει στον Κορινθιακό κόλπο, Δυτικά με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και βρέχεται από το Ιόνιο Πέλαγος, ενώ Ανατολικά βρέχεται από το Αιγαίο Πέλαγος.

Στη γεωγραφική έκταση της Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας, Ηπείρου και Στερεάς Ελλάδας έχει καταγραφεί, σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού της ΕΣΥΕ, ότι το 2001 ο συνολικός πληθυσμός ανέρχεται σε 1.713.037 άτομα, αντιπροσωπεύοντας το 15,6% του συνολικού πληθυσμού της χώρας και το 14,1% των απασχολούμενων.

3.2 Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ

Οι Στρατηγικοί και Γενικοί Στόχοι του Επιχειρησιακού Προγράμματος, οι οποίοι αποτελούν μέρος της συνολικής αναπτυξιακής στρατηγικής της ΧΕ ΘΣΗ, θα επιτευχθούν με τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των Αξόνων Προτεραιότητας του νέου Επιχειρησιακού Προγράμματος της.

Η εφαρμογή της ως άνω στρατηγικής έχει ως βασικό περιορισμό τη διαθεσιμότητα των πόρων. Για το λόγο αυτό και στη βάση των όρων που θέτει ο εθνικός και ευρωπαϊκός προγραμματισμός, προσδιορίζονται οι άξονες προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος της ΧΕ ΘΣΗ, οι κορμοί παρέμβασης καθώς και οι εξειδικευμένες δράσεις. Το ΕΠ της ΧΕ θα καλύψει τους κάτωθι κορμούς παρεμβάσεων:

- Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες.
- Υγεία και κοινωνική αλληλεγγύη (υποδομές νοσοκομείων και δομών κοινωνικής φροντίδας, ειδικών μονάδων, κέντρων υγείας και ανοικτής φροντίδας, εξειδικευμένος εξοπλισμός).
- Πολιτισμός (ενίσχυση των βασικών πολιτιστικών υποδομών, προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς).
- Έργα προσπελασιμότητας και περιβάλλοντος τοπικής κλίμακας.
- Πολιτικές βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.
- Πολιτικές ενίσχυσης ορεινών, μειονεκτικών και νησιώτικων περιοχών.
- Δράσεις Ανταγωνιστικότητας – Επιχειρηματικότητας
- Δράσεις Ψηφιακής Σύγκλισης

Οι άξονες προτεραιότητας (12) του ΕΠ της ΧΕ ΘΣΗ με τις Κατηγορίες Παρέμβασης (Κορμοί Παρέμβασης) έκαστου και σε σχέση με τους Εθνικούς Περιβαλλοντικούς Στόχους και τους Γενικούς Αναπτυξιακούς Άξονες, παρουσιάζονται στον Πίνακα 3-1 που ακολουθεί.

Πίνακας 3-1: Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ της ΧΕ ΘΣΗ με τις Κατηγορίες Παρέμβασης (Κορμοί Παρέμβασης) έκαστου, σε σχέση με τους Εθνικούς Περιβαλλοντικούς Στόχους και τους Γενικούς Αναπτυξιακούς Άξονες

ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ
1. Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας Θεσσαλίας	1 Μεταφορικές υποδομές 2 Υπηρεσίες προσπελασιμότητας και γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος	• Βελτίωση προσπελασιμότητας υποδομών και υπηρεσιών	<ul style="list-style-type: none"> • Αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής • Αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, βελτίωση του ακουστικού περιβάλλοντος • Βελτίωση της οικολογικής ποιότητας της παραγωγής και κατανάλωσης προϊόντων και υπηρεσιών – Ασφάλεια τροφίμων • Προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος
2. Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας Στερεάς Ελλάδας	1. Διασύνδεση του μεταφορικού και επικοινωνιακού δικτύου της Περιφέρειας με το αντίστοιχο εθνικό και ευρωπαϊκό 2. Διαμόρφωση λειτουργικού αστικού δικτύου της Περιφέρειας 3. Διασύνδεση με τις όμορες Περιφέρειες: 4. Διασφάλιση του ενεργειακού εφοδιασμού		
3. Υποδομές και υπηρεσίες προσπελασιμότητας Ηπείρου	1 Ολοκλήρωση των συστημάτων συγκοινωνίας και μεταφορών 2 Ενίσχυση των συστημάτων τηλεπικοινωνιών – πρόσβαση σε ευρυζωνικές υποδομές 3 Ανάπτυξη ενεργειακών υποδομών		
4. Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής Θεσσαλίας	1 Περιβάλλον 2 Πολιτισμός -Τουρισμός 3 Υγεία και κοινωνική αλληλεγγύη 4 Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες προς τους πολίτες 5 Χωρική συνοχή – σχέδια ανάπτυξης ειδικών περιοχών 6. Βελτίωση της ποιότητας ζωής και αύξηση της ελκυστικότητας των αστικών κέντρων	<ul style="list-style-type: none"> • Αειφορική διαχείριση φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος – Διαχείριση προστατευόμενων περιοχών • Ανάδειξη τουριστικής και πολιτιστικής ταυτότητας ΧΕ ΘΣΗ • Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής συνοχής και ισόρροπη ανάπτυξη 	<ul style="list-style-type: none"> • Αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής • Αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, βελτίωση του ακουστικού περιβάλλοντος • Ορθολογική διαχείριση στερεών αποβλήτων • Ολοκληρωμένη προστασία & βιώσιμη διαχείριση υδάτων • Διαχείριση & πρόληψη κινδύνου • Βελτίωση της οικολογικής ποιότητας της παραγωγής και κατανάλωσης προϊόντων και υπηρεσιών – Ασφάλεια τροφίμων • Προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος • Ολοκληρωμένη διαχείριση και αειφορική αξιοποίηση των εδαφικών πόρων
5. Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής Στερεάς Ελλάδας	1. Ένταξη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας σε όλες τις αναπτυξιακές παρεμβάσεις και μείωση της εξαρτώμενης οικονομικής ανάπτυξης από καύσιμες πηγές ενέργειας: 2. Αναβάθμιση φυσικών και πολιτιστικών πόρων και αξιοποίηση «ευκαιριών» 3. Προγράμματα έργων προστασίας του περιβάλλοντος: 4. βελτίωση της ποιότητας ζωής και αύξηση της ελκυστικότητας των αστικών κέντρων 5. Ολοκλήρωση πλέγματος παροχής κοινωνικών υπηρεσιών: 6. Ενίσχυση των υπηρεσιών προς τους πολίτες και καταπολέμηση του ψηφιακού χάσματος		
6. Αειφόρος ανάπτυξη και ποιότητα ζωής Ηπείρου	1 Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες 2 Υγεία και κοινωνική αλληλεγγύη 3 Παρεμβάσεις περιβάλλοντος τοπικής κλίμακας 4 Παρεμβάσεις πολιτισμού 5 Παρεμβάσεις τουρισμού 6 Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής και αγροτικής αναγέννησης		
7. Ψηφιακή σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Θεσσαλίας	1 Επιχειρηματικότητα-ανταγωνιστικότητα-καινοτομία 2 Ψηφιακή σύγκλιση και αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης	<ul style="list-style-type: none"> • Ενίσχυση της επιχειρηματικής ανταγωνιστικότητας και καινοτομικής ικανότητας • Προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης και εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση της Δημόσιας Διοίκησης 	<ul style="list-style-type: none"> • Αντιμετώπιση κλιματικής αλλαγής • Αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, βελτίωση του ακουστικού περιβάλλοντος • Ορθολογική διαχείριση στερεών αποβλήτων • Ολοκληρωμένη προστασία & βιώσιμη διαχείριση υδάτων • Διαχείριση & πρόληψη κινδύνου • Προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος • Βελτίωση της οικολογικής ποιότητας της παραγωγής και κατανάλωσης προϊόντων και υπηρεσιών – Ασφάλεια τροφίμων
8. Ψηφιακή σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Στερεάς Ελλάδας	1. Ολοκληρωμένα Επιχειρηματικά Σχέδια για υποστήριξη παραγωγικών επενδύσεων 2. Συλλογικά Επιχειρηματικά Σχέδια ενίσχυσης των επιχειρηματικών δικτύων 3. Ολοκληρωμένα Προγράμματα στήριξης της «τοποθέτησης» των τοπικών προϊόντων σε διεθνή δίκτυα με συλλογικό τρόπο 4. Ολοκληρωμένα Προγράμματα για ενίσχυση της ΕΤΑ και για παραγωγική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της Έρευνας 5. Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις εκσυγχρονισμού - αναδιάταξης του τουριστικού τομέα 6. Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξη Ψηφιακών υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις 7. Επιχειρηματικά Σχέδια ίδρυσης και εκσυγχρονισμού της λειτουργίας των σύγχρονων χρηματοοικονομικών εργαλείων και επέκτασή τους και στους τομείς του εμπορίου, του τουρισμού και των υπηρεσιών 8. Εκσυγχρονισμός των επιχειρηματικών υποδομών, με υποστήριξη των επενδύσεων που απαιτούνται 9. Εκσυγχρονισμός των τουριστικών υποδομών, με υποστήριξη των επενδύσεων που απαιτούνται		
9. Ψηφιακή σύγκλιση και Επιχειρηματικότητα Ηπείρου	1. Βελτίωση της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας με αξιοποίηση των ΤΠΕ 2. Ενίσχυση της καινοτομικής ικανότητας της Περιφέρειας για την ανάπτυξη νέων ή βελτιωμένων προϊόντων και υπηρεσιών 3. Προώθηση της επιχειρηματικότητας – Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος		
10. Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής Θεσσαλίας	1 Τεχνική υποστήριξη του προγράμματος		
11. Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής Στερεάς Ελλάδας	1 Τεχνική υποστήριξη του προγράμματος		
12. Τεχνική υποστήριξη εφαρμογής Ηπείρου	1 Τεχνική υποστήριξη του προγράμματος		

3.3. Δράσεις που ενδεχομένως θα προκύψουν από την εφαρμογή του ΠΕΠ

Ο σκοπός του καθενός από τους ανωτέρω Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ, μπορεί να εκπληρωθεί μέσα από την επίτευξη των ειδικών στόχων τους, μέσω ορισμένων παρεμβάσεων-δράσεων. Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, γίνεται στη συνέχεια μία συνολική αποτίμηση των δράσεων, οι οποίες ενδεχομένως θα προκύψουν από την εφαρμογή του ανά Περιφέρεια.

➤ Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

- Ολοκλήρωση, αναβάθμιση και βελτίωση υποδομών διαπεριφερειακού οδικού δικτύου
- Ολοκλήρωση, αναβάθμιση και βελτίωση υποδομών περιφερειακού οδικού δικτύου, διανομαρχιακές συνδέσεις, συνδέσεις αστικών κέντρων, παρακάμψεις αστικών κέντρων
- Αναβάθμιση Περιφερειακού σιδηροδρομικού δικτύου
- Υποστήριξη υποδομών λιμενικών έργων
- Βελτίωση κυκλοφοριακών και άλλων υποδομών σε αστικά και τουριστικά κέντρα
- Παρακάμψεις τουριστικών κέντρων
- Διαπεριφερειακή συνεργασία στον τομέα της προσπελασιμότητας
- Υποδομές συνδυασμένων μεταφορών και εμπορίου

➤ Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- Υποδομές συνδυασμένων μεταφορών και εμπορίου - πολύτροπες μεταφορές
- Αναβάθμιση και επέκταση ενδοπεριφερειακού οδικού δικτύου
- Έργα υποδομής και αναβάθμισης σε υφιστάμενους λιμένες της Περιφέρειας
- Ολοκλήρωση, αναβάθμιση και βελτίωση υποδομών αερολιμένων
- Ανάπτυξη ευρυζωνικών δικτύων
- Ανάπτυξη ασύρματων δικτύων και υπηρεσιών σε απομακρυσμένες περιοχές
- Έργα προσπελασιμότητας τοπικής κλίμακας
- Ολοκλήρωση, αναβάθμιση και βελτίωση υποδομών περιφερειακού οδικού δικτύου, διανομαρχιακές συνδέσεις, συνδέσεις αστικών κέντρων, παρακάμψεις αστικών κέντρων
- Βελτίωση των συμβατικών αστικών συγκοινωνιών
- Προώθηση προγράμματος οργανωμένων χώρων στάθμευσης στους οικιστικούς χώρους και στους χώρους υψηλού τουριστικού ενδιαφέροντος
- Προώθηση προγράμματος ολοκληρωμένων αναπλάσεων στα ΠΣ
- Χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός
- Ολοκλήρωση διαπεριφερειακών οδικών συνδέσεων
- Διεύρυνση δικτύου φυσικού αερίου
- Κατασκευή νέων γραμμών διασύνδεσης με γειτονικές περιοχές
- Για απρόσκοπτη τροφοδότηση με ηλεκτρισμό, ασφάλεια τροφοδότησης και αύξηση ευστάθειας
- Ενίσχυση και επέκταση του συστήματος μεταφοράς και του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας.
- Δίκτυα διανομής ενέργειας και ενεργειακός εκσυγχρονισμός εγκαταστάσεων υγείας
- Κάλυψη των ενεργειακών αναγκών νησιών.

➤ Υποδομές και Υπηρεσίες Προσπελασιμότητας ΗΠΕΙΡΟΥ

- Εθνικές, περιφερειακές/τοπικές οδοί
- Αστικές μεταφορές
- Ποδηλατοδρόμοι
- Πολύτροπες μεταφορές
- Υποδομές εμπορευματικών κέντρων
- Αερολιμένες
- Βελτίωση Οδικής Ασφάλειας
- Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
- Ενίσχυση των συστημάτων τηλεπικοινωνιών – πρόσβαση σε ευρυζωνικές υποδομές

⇒ Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητας Ζωής ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

- Περιφερειακό παρατηρητήριο περιβάλλοντος – Κέντρα περιβαλλοντικής πληροφόρησης
- Διαχείριση αποβλήτων – αποκαταστάσεις ΧΑΔΑ
- Προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος

- Προστασία και αποκατάσταση τοπίων και βελτίωση υποβαθμισμένων περιοχών
- Πρόληψη κινδύνων, αντιπλημμυρική προστασία αστικών κέντρων και οικισμών
- Προστασία – Διατήρηση – Αναβάθμιση Ποιότητας Πόσιμου Νερού
- Δράσεις Αξιοποίησης Υδάτινων Πόρων στις ορεινές περιοχές
- Προστασία, αναβάθμιση, διαχείριση, προβολή και δικτύωση πολιτιστικών πόρων
- Ανάδειξη πολιτιστικής κληρονομιάς και χώρων με ιδιαίτερο τουριστικό ενδιαφέρον
- Υποδομές και εξοπλισμοί υγείας, κοινωνικής φροντίδας και πρόνοιας
- Προσβάσεις που άρουν τον κοινωνικό αποκλεισμό (ΑΜΕΑ)
- Υποστηρικτικές δράσεις για την δια βίου μάθηση και την απασχόληση
- Υποδομές και εξοπλισμοί εκπαίδευσης και έρευνας
- Κέντρα εκπαίδευσης οδηγών
- Συμπληρωματικές δράσεις ανάπτυξης της υπαίθρου βάση σχεδίου δράσεων για ένταξη στο ΕΓΤΑΑ
- Ανάπτυξη ορεινού όγκου Θεσσαλίας
- Δράσεις ανάπτυξης νησιωτικών, παράκτιων, παραλίμνιων και παραποτάμιων περιοχών
- Θεματικά σχέδια
- Δράσεις ενίσχυσης μειονεκτικών αγροτικών περιοχών
- Δράσεις χωροταξίας-πολεοδομίας
- Προστασία και αναβάθμιση του αστικού και περιαστικού περιβάλλοντος
- Διαπεριφερειακές και ενδοπεριφερειακές δράσεις στον τομέα της αειφόρου ανάπτυξης και ποιότητας ζωής

⇒ **Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητας Ζωής ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

- ο επενδύσεις για αξιοποίηση και ανάπτυξη ΑΠΕ, μέτρα διαχείρισης της ενέργειας.
- ο εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης από δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς
- ο ίδρυση Παρατηρητηρίου Περιβάλλοντος.
- ο ίδρυση και λειτουργία φορέων διαχείρισης των περιοχών του Δικτύου «Φύση 2000», έρευνα και έργα διαχείρισης, προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης.
- ο προγραμματισμός ορθολογικής διαχείρισης υπόγειων υδάτων
- ο προστασία και ανάδειξη δασών και θεσμικά προστατευόμενων περιοχών
- ο ολοκλήρωση αναδασώσεων και έργων καταπολέμησης των επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών
- ο συντήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του υπαίθρου χώρου
- ο τουριστικός χωροταξικός σχεδιασμός
- ο δημιουργία θεματικών πάρκων με καινοτόμο χαρακτήρα
- ο διασύνδεση μουσείων της Περιφέρειας με χρήση νέων τεχνολογιών και πολυμέσων
- ο επιχειρησιακά σχέδια υποδομών πολιτισμού και marketing plans διαχείρισης πολιτισμού.
- ο προστασία και διαχείριση υδάτων – έργα εφαρμογής της Οδηγίας 60/2000/ΕΚ
- ο ολοκλήρωση του προγράμματος διαχείρισης στερεών αποβλήτων
- ο εφαρμογή μέτρων πρόληψης της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος
- ο Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Στερεών Αποβλήτων (Εργοστάσια διαλογής, κομποστοποίησης)
- ο δράσεις αντιμετώπισης προβλημάτων ατμοσφαιρικής ρύπανσης και θορύβου
- ο Εγκαταστάσεις και δράσεις για την διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων
- ο ολοκλήρωση έργων αποχέτευσης και ύδρευσης Γ' ΚΠΣ
- ο έργα πρόληψης και προστασίας από φυσικές και τεχνολογικές καταστροφές όπως έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, πρόληψης και καταστολής πυρκαγιών και προετοιμασίας σχεδίων αντιμετώπισης
- ο εφαρμογή αειφόρου/ βιοκλιματικού κτιριακού σχεδιασμού.
- ο Έργα χωρικής και πολεοδομικής οργάνωσης,
- ο Έργα ανάπτυξης – περιβαλλοντικής και οικιστικής ανάπτυξης σε υποβαθμισμένες ή παρακμάζουσες αστικές περιοχές
- ο Έργα διαμόρφωσης κεντρικών περιοχών για την βελτιστοποίηση της έλξης τους και την βελτίωση της κινητικότητας.
- ο αναβάθμιση υποδομών υγείας και δημιουργία νέων αστικών κέντρων υγείας
- ο Αναβάθμιση και δημιουργία νέων νοσοκομιακών κλινών και υποδομών δευτεροβάθμιας περίθαλψης.

- ο κινητές μονάδες υγείας
- ο εκσυγχρονισμός και βελτίωση κτιριακών και άυλων υποδομών των σχολείων όλων των βαθμίδων
- ο εκσυγχρονισμός υποδομών και υπηρεσιών περιφερειακών δομών πρόνοιας.
- ο ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών στους τομείς υγείας, εκπαίδευσης και πολιτισμού
- ο δράσεις για την ηλεκτρονική ενσωμάτωση μειονεκτικών περιοχών
- ο Ενίσχυση της ενεργού συμμετοχής των πολιτών και των Μ.Κ.Ο.
- ο Ενίσχυση των δημοσίων υπηρεσιών στο πλαίσιο του Σχεδίου i2010

⇒ **Αειφόρος Ανάπτυξη και Ποιότητας Ζωής ΗΠΕΙΡΟΥ**

- Αναβάθμιση υποδομών και εξοπλισμών για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της έρευνας. (Τριτοβάθμια εκπαίδευση)
- Ενίσχυση και Δημιουργία Υποδομών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμια εκπαίδευσης
- Εργαστήρια και βιβλιοθήκες των σχολείων
- Υποδομές σχολείων εκπαίδευσης ενηλίκων, σχολείων γονέων και σχολείων Β' ευκαιρίας.
- Συμπλήρωση - εκσυγχρονισμός υποδομών νοσοκομείων, δημιουργία ειδικών μονάδων και εξειδικευμένων εξοπλισμών αυτών
- Υποδομές δομών κοινωνικής φροντίδας
- Ενίσχυση δομών πρωτοβάθμιας υγείας
- Ανάπτυξη και προστασία της δημόσιας Υγείας
- Έργα διαχείρισης στερεών και επικινδύνων αποβλήτων – Έργα διαχείρισης υγρών αποβλήτων
- Αποκατάσταση μολυσμένης γης (ΧΑΔΑ κλπ.).
- Ορθολογική διαχείριση υδατικών πόρων - Διαχείριση και διανομή νερού.
- Διαχείριση φυσικού περιβάλλοντος – Κατάρτιση και εφαρμογή σχεδίων ολοκληρωμένης διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και οικοσυστημάτων- Περιοχές NATURA 2000.
- Εφαρμογή σχεδίων και μέτρων για την διατήρηση της κατάστασης του περιβάλλοντος και την πρόληψη κινδύνων - αντιπλημμυρικά.
- Δράσεις στο δομημένο περιβάλλον – Χωροταξία – Πολεοδομία – Αστικές αναπλάσεις.
- Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς - ανάπτυξη πολιτιστικών υποδομών και υπηρεσιών.
- Ανάπτυξη σύγχρονου πολιτισμού.
- Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων – Δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών
- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις τουριστικής ανάπτυξης περιοχών
- Συμπλήρωση αναβάθμιση υποδομών για την ανάπτυξη παραδοσιακών και ειδικών – εναλλακτικών μορφών τουρισμού, με αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- Δράσεις που αφορούν τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων
- Δράσεις που συμβάλλουν στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού (υποδομές πολιτισμού – τουρισμού)
- Δημιουργία και ενίσχυση νέων μορφών και υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο
- Λειτουργία εργαστηρίων καινοτομικής παραγωγής
- Υπηρεσίες προς ΜΜΕ
- Περιβαλλοντικές διαστάσεις (χρήση εναλλακτικών πηγών ενέργειας, βιοκλιματικός σχεδιασμός, εξοικονόμηση ενέργειας)
- Χρήση της ΕΤΠ στην παραγωγική διαδικασία στα ζητήματα περιβάλλοντος και στη Διοίκηση

❖ **Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

- Ενίσχυση της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας και του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων – ΜΜΕ
- Εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης ποιότητας των τοπικών ποιοτικών και άλλων προϊόντων με εξαγωγικό προσανατολισμό
- Ιδιωτικές Επενδύσεις Μεταποίησης
- Ιδιωτικές Επενδύσεις Τουρισμού και ενίσχυση τουριστικών καταλυμάτων
- Ενίσχυση επενδύσεων σε δυναμικούς κλάδους των υπηρεσιών και εμπορίου
- Καινοτόμες Δράσεις Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας ΜΜΕ και ΠΜΕ
- Δημιουργία και βελτίωση ερευνητικών υποδομών και έργων
- Περιφερειακό Σύμφωνο Ποιότητας, εξαγωγικό clustering
- Προβολή και προώθηση των θεσσαλικών προϊόντων στην Ελληνική και διεθνή αγορά

- Διακρατικές – διαπεριφερειακές συνεργασίες με στόχο την Εξωστρέφεια των Θεσσαλικών επιχειρήσεων και οργανισμών.
- Ανάπτυξη και αξιοποίηση ψηφιακού περιεχομένου με σημαντική τοπική προστιθέμενη αξία
- Ηλεκτρονικό επιχειρείν
- Εισαγωγή των ΤΠΕ στον
- Ιδιωτικό τομέα
- Εισαγωγή των ΤΠΕ στην δημόσια διοίκηση
- Υποστήριξη καινοτόμων επιχειρηματικών σχεδίων σε τομείς ΚτΠ

❖ **Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ**

- αύξηση εξαγωγών ή μείωση εισαγωγικής διείσδυσης
- διασύνδεση με διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής
- εγκατάσταση μόνιμων συνεργασιών με διεθνείς επιχειρήσεις
- προσέλκυση ξένων δραστηριοτήτων και άμεσων επενδύσεων, εφόσον συμβάλλουν σε κλαδική και τεχνολογική αναβάθμιση του παραγωγικού συστήματος
- ανάπτυξη και εφαρμογή τεχνολογικής ή οργανωτικής καινοτομίας
- προστασία του περιβάλλοντος και περιβαλλοντική διαχείριση
- επιχειρηματική αξιοποίηση του ζητήματος της προστασίας του περιβάλλοντος
- εξοικονόμηση και βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης στον δευτερογενή και τριτογενή τομέα.
- αναβάθμιση μεσαίων επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα επέκτασης
- αναβάθμιση προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας ή/και αναβάθμιση προς υψηλότερη προστιθέμενη αξία στους «παραδοσιακούς» κλάδους.
- ανάδυση τομέων, κλάδων, δικτύων και περιοχών αριστείας
-
- αναβάθμιση προς κλάδους υψηλότερης προστιθέμενης αξίας ή/και αναβάθμιση προς υψηλότερη προστιθέμενη αξία στους «παραδοσιακούς» κλάδους.
- επέκταση δικτυώσεων βιομηχανίας – εμπορίου – υπηρεσιών
- ανάπτυξη συνεργιών αγροτικού τομέα – δευτερογενούς τομέα - τουρισμού – πολιτισμού – ναυτιλίας
- ποιοτική αναβάθμιση προϊόντος – υπηρεσίας
- αξιοποίηση / προστασία της περιβαλλοντικής διάστασης.
- οργανωμένη προβολή συστημάτων ΜΜΕ
- συμμετοχή σε δίκτυα
- ανάπτυξη διεθνών δικτύων πωλήσεων
- ανταλλαγή εμπειριών
- δημιουργία Περιφερειακού Πόλου Καινοτομίας
- ίδρυση νέων επιχειρήσεων (start-ups)
- μεσοπρόθεσμη υποστήριξη της «γέννησης» και ωρίμανσης των επιχειρηματικών πρωτοβουλιών (after start-up care & support – ASUCS)
- συμμετοχή σε εθνικά Προγράμματα της ΓΓΕΤ
- συμμετοχή σε προγράμματα διμερών, πολυμερών και περιφερειακών συνεργασιών ΕΤΑ
- δημιουργία συνεργατικών σχηματισμών έντασης γνώσης (clusters) μονο- ή και πολυ-επιστημονικής προσέγγισης
- πρόσβαση σε Ευρωπαϊκές Ε&Τ υποδομές
- συμμετοχή στο Πρόγραμμα «Επιβράβευση» (BONUS και BONUS-PLUS και στο Πρόγραμμα Προώθησης Υπηρεσιών Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας
- δημιουργία νέων επιχειρήσεων υψηλής έντασης γνώσης (spin-off και spin-out)
- υποστήριξη Θερμοκοιτίδων Επιχειρήσεων
- δημιουργία περιφερειακού «one stop shop» για παροχή υπηρεσιών ενημέρωσης σε Ε&Τ ζητήματα.
- επέκταση, διεύρυνση και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος
- δημιουργία - επέκταση – εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων ειδικής υποδομής για την ανάπτυξη θεματικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- προσέλκυση επισκεπτών υψηλής εισοδηματικής στάθμης, άμβλυση εποχικότητας και διάχυση των τουριστικών ροών στο σύνολο του εδάφους της Περιφέρειας
- ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας μεταξύ τουριστικών επιχειρήσεων και άλλων για την ανάπτυξη ανταγωνιστικών νέων υπηρεσιών, οικονομίες κλίμακας, προώθηση της

τεχνολογικής και οργανωτικής καινοτομίας, διάχυση καλών πρακτικών, διαχείριση της τουριστικής ανάπτυξης, εφαρμογή προτύπων περιβαλλοντικής και ενεργειακής διαχείρισης

- προβολή θεματικών μορφών τουρισμού και γενική τουριστική προβολή, δημιουργία κέντρων πληροφόρησης.
- διεύρυνση της επιχειρηματικής βάσης στους τομείς που σήμερα λειτουργούν υπό ανεπίκαιρες μορφές
- υποκατάσταση της επιχειρηματικότητας ανάγκης από εταιρική επιχειρηματικότητα υψηλών δυνατοτήτων
- ίδρυση νέων επιχειρήσεων από ομάδες πληθυσμού με περιορισμένη σήμερα επιχειρηματικότητα και σε περιοχές που πλήττονται από αποβιομηχάνιση και ανεργία (δράσεις «μη-ενισχύσεων»)
- ενίσχυση επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων πληθυσμού σε νέες και καινοτόμες δραστηριότητες (νέα επιχειρηματικότητα)
- απόκτηση επιχειρηματικής αριστείας και σύνδεση της με τη διάχυση καλών πρακτικών σε νέους επιχειρηματίες
- δράσεις διεθνούς ανταλλαγής εμπειριών επιχειρήσεων
- αύξηση των ηλεκτρονικά παρεχόμενων δημοσίων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις και σταδιακή υποκατάσταση συναλλαγών με ηλεκτρονικές
- καλλιέργεια της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και ανάπτυξη συστημάτων κοινωνικής εταιρικής ευθύνης
- ανάπτυξη - λειτουργία ομογενοποιημένου ολοκληρωμένου συστήματος επιτήρησης της αγοράς
- επέκταση των θεσμών σύμπραξης ιδιωτικού και δημόσιου τομέα
- αξιοποίηση των δυνατοτήτων της πληροφορικής στις δημόσιες συμβάσεις
- προώθηση του Ηλεκτρονικού Εμπορίου.
- συγκρότηση ενιαίου δικτύου δομών στήριξης της επιχειρηματικότητας, μεταφοράς τεχνολογίας κλπ, με αξιοποίηση και του εργαλείου των ΣΔΙΤ
- εκσυγχρονισμό Επιμελητηρίων και διασύνδεσή τους με αποκεντρωμένες υποδομές επιχειρηματικότητας και απασχολησιμότητας
- υποστήριξη υποδομών Ποιότητας.
- Venture και Seed Capital
- Business Angels και Mentoring.
- Προώθηση της επιχειρηματικής διάστασης στην προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος.
- ανάπτυξη Συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και πρόληψη - αντιμετώπιση
- επιχειρηματικά σχέδια επέκτασης ή δημιουργίας νέων Επιχειρηματικών Πάρκων
- μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε Ε.Π.
- δημιουργία εξειδικευμένων βιομηχανικών και εμπορικών υποδομών με συμμετοχή δημόσιου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ)
- ενίσχυση υποδομών Εφοδιαστικής Αλυσίδας
- ανάπτυξη καινοτόμων τεχνολογιών συμπαραγωγής ενέργειας
- ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών.
- έργα για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού, δημιουργία ζωνών υποδοχής σκαφών σε εμπορικούς λιμένες
- αναβάθμιση, συμπλήρωση και εκσυγχρονισμό υποδομών χειμερινού τουρισμού
- δημιουργία θεματικών πυρήνων τουριστικής ανάπτυξης πολιτιστικών ή φυσιολατρικών ή αρχαιολογικών και ιστορικών διαδρομών
- ανάδειξη, προστασία και διαχείριση οικολογικά ευαίσθητων περιοχών, περιοχών NATURA κλπ (σε συνέργια με δράσεις Α.Π. 2).
- βελτίωση της διοικητικής υποστήριξης της τουριστικής ανάπτυξης με χρήση νέων τεχνολογιών (σε συνέργια με δράσεις Α.Π. 2
- ανάπτυξη επενδύσεων στον τομέα του Πολιτισμού, με έμφαση στην προστασία των αρχαιοτήτων και τη διαχείριση των συναφών πνευματικών δικαιωμάτων

❖ **Ψηφιακή σύγκλιση και επιχειρηματικότητα ΗΠΕΙΡΟΥ**

- Εισαγωγή, χρήση και αξιοποίηση των ΤΠΕ από επιχειρήσεις
- Ανάπτυξη εφαρμογών και δημιουργία υπηρεσιών μέσω αξιοποίησης των ΤΠΕ σε τομείς προτεραιότητας για την Ήπειρο
- Ψηφιακός εκσυγχρονισμός της Περιφερειακής Δημόσιας Διοίκησης

- Βελτίωση της καθημερινής ζωής μέσω ΤΠΕ-ισότιμη συμμετοχή των πολιτών της Περιφέρειας στην ψηφιακή Ελλάδα
- Ανάπτυξη ψηφιακών υπηρεσιών τοπικής αυτοδιοίκησης για τον πολίτη
- Δημιουργία – ανάπτυξη περιφερειακών πόλων καινοτομίας σε τομείς προτεραιότητας για την Ήπειρο
- Ενίσχυση των υποδομών Ε&ΤΑ σε τομείς προτεραιότητας για την περιφερειακή οικονομία
- Ενίσχυση ΜΜΕ για την ανάπτυξη ή βελτίωση προϊόντων και υπηρεσιών
- Ανάπτυξη δικτύων για τη μεταφορά τεχνολογίας και τη διερεύνηση των τεχνολογικών προοπτικών σε επιλεγμένους κλάδους της περιφερειακής οικονομίας
- Ενίσχυση συλλογικών ή κλαδικών φορέων για την ανάπτυξη δράσεων επιχειρηματικής εξωστρέφειας για επιλεγμένους κλάδους της περιφερειακής οικονομίας
- Δημιουργία ή βελτίωση οργανωμένων χώρων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων
- Ενίσχυση επιχειρηματικών σχεδίων στους τομείς των υπηρεσιών, του εμπορίου και της μεταποίησης
- Ενίσχυση μηχανισμών ή κέντρων παροχής ολοκληρωμένων υπηρεσιών υποστήριξης στις ΜΜΕ

4. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Οι τρεις Περιφέρειες Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου, οι οποίες συνιστούν την ΧΕ ΘΣΗ, οριστικοποίησαν τις διαδικασίες για τον σχεδιασμό του Αναπτυξιακού Προγράμματός των, αφού έλαβαν υπόψη τους τις τάσεις των τοπικών φορέων, ως προς την άποψή τους για τις αναπτυξιακές ανάγκες των Περιφερειών κατά τη νέα Προγραμματική Περίοδο, αλλά και την επιταγή για ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης, έτσι ώστε το συνολικό αναπτυξιακό πρόγραμμα της ΧΕ ΘΣΗ να προωθή την αειφόρο ανάπτυξη, παρέχοντας μία υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος.

Εξετάστηκαν τέσσερις (4) εναλλακτικές δυνατότητες εφαρμογής (Scenarios) του Επιχειρησιακού Προγράμματος, έτσι ώστε σύμφωνα με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ, να τεκμηριωθούν περιβαλλοντικά οι λόγοι επιλογής του προς εφαρμογή σχεδίου.

Οι εναλλακτικές δυνατότητες οι οποίες εξετάστηκαν είναι:

1. Σχεδιασμός του Αναπτυξιακού Προγράμματος της περιόδου 2007-2013 στα ίδια πρότυπα με την τρέχουσα προγραμματική περίοδο (Current situation)
2. Ανάπτυξη χωρίς Κεντρικό Στρατηγικό Σχεδιασμό (Unplanned Growth)
3. Μηδενική λύση (No Plan or Programme)
4. Προγραμματισμένη Ανάπτυξη βάσει Κεντρικού Στρατηγικού Σχεδιασμού (Planned Growth).

4.1 Σύγκριση των Εναλλακτικών δυνατοτήτων και επιλογή της καταλληλότερης

1. Όσον αφορά στην **Εναλλακτική δυνατότητα 1**, εάν συνεχιστεί η ίδια Στρατηγική Ανάπτυξης, δεν θα επιτευχθεί βελτίωση των αρνητικών αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της ΧΕ ΘΣΗ και ούτε θα αξιοποιηθεί το αναπτυξιακό δυναμικό της, το οποίο σχετίζεται με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει. Οι δύο αυτές παράμετροι, της βελτίωσης/εξάλειψης των αρνητικών αναπτυξιακών χαρακτηριστικών και της αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, τεκμηριώνουν την ανάγκη επαναπροσέγγισης της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής και της Περιβαλλοντικής Σύγκλισης με τους ευρωπαϊούς εταίρους για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης.
2. Όσον αφορά στην **Εναλλακτική δυνατότητα 2** αυτή εμπεριέχει πολλές απειλές για το Περιβάλλον, όπως είναι η βιοποικιλότητα, η ποιότητα των εδαφών και των υδάτων, το τοπίο κ.ά και έρχεται σε απόλυτη αντίθεση με τη διεθνή, κοινοτική και εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία.
3. Όσον αφορά στην **Εναλλακτική δυνατότητα 3**, η μη εφαρμογή του Προγράμματος θα αποτελέσει τροχοπέδη για την πραγματική Σύγκλιση με τις ανεπτυγμένες περιφέρειες της Χώρας και της Ε.Ε, με αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ, την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού της πλούτου καθώς και τη βελτίωση και προστασία των φυσικών της πόρων.
4. Όσον αφορά στην **Εναλλακτική δυνατότητα 4**, αυτή προσεγγίζει αποτελεσματικότερα το πρότυπο της Βιώσιμης Ανάπτυξης ως εξής:

- ✓ Αξιοποιεί περισσότερο τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής, τα οποία είναι ο ιδιαίτερης σημασίας φυσικός και πολιτιστικός της πλούτος με στόχο την υψηλό επιπέδου παροχή τουριστικών υπηρεσιών.
- ✓ Δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων των αγροτικών και των αστικών περιοχών με την βελτίωση και ανάπτυξη των υποδομών κοινής ωφέλειας, τη διαφοροποίηση του παραγωγικού προτύπου και τη βελτίωση της προσπελασιμότητας στο ενδοπεριφερειακό δίκτυο, του οποίου η ανάπτυξη περισσότερο αξιοποιεί παρά να βλάπτει το φυσικό περιβάλλον.
- ✓ Δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην προστασία και αποκατάσταση των φυσικών της πόρων, όπως το έδαφος και τα νερά, με την αλλαγή του γεωργικού προτύπου, προστασία του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα από φυσικά και ανθρωπογενή αίτια (υφαλμύρωση, φυτοφάρμακα).
- ✓ Βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα των τοπικών επιχειρήσεων (σε περιφερειακό επίπεδο) με την ενσωμάτωση περιβαλλοντικά φιλικών τεχνολογιών και την παραγωγή περιβαλλοντικά φιλικών προϊόντων.
- ✓ Εν κατακλείδι, λαμβάνει υπόψη της και στηρίζει ισόρροπα και τους τρεις πυλώνες της Ανάπτυξης, την Κοινωνία την Οικονομία και το Περιβάλλον, έτσι ώστε να αποφεύγονται πιέσεις, οι οποίες οδηγούν σε επιπτώσεις και τις περισσότερες φορές σε αντιδράσεις (Pressure, Impacts, Response).

5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

5.1. Υφιστάμενη κατάσταση

5.1.1 Δημογραφικά δεδομένα

Η ΧΕ ΘΣΗ συγκεντρώνει το 16,2% του ελληνικού πληθυσμού κατά το 1991, το 15,6% το 2001 και το 14,8% το 2005. Παρατηρείται συνεπώς διαχρονικά μια αρκετά γρήγορη μείωση του πληθυσμιακού βάρους της και τάσεις γήρανσης του πληθυσμού της.

5.1.2 Δομή της οικονομίας

Τόσο στη ΧΕ ΘΣΗ, όσο και στις τρεις Περιφέρειές της, την πρώτη θέση καταλαμβάνει ο τριτογενής τομέας. Ο πρωτογενής τείνει να καταλαμβάνει την τελευταία θέση, ενώ ο δευτερογενής έχει πολύ ισχυρότερη παρουσία σε επίπεδο ΧΕ. Στην περίπτωση της **Ηπείρου**, ο πρωτογενής τομέας τοποθετείται στην τελευταία θέση, με πολύ χαμηλή παραγωγικότητα, και ο δευτερογενής στη δεύτερη αλλά με μικρή, συγκριτικά, διαφορά, και με επίσης χαμηλή παραγωγικότητα. Κυριαρχεί έτσι ένας τριτογενής, με τα υψηλότερα ποσοστά μεταξύ των τριών περιφερειών, και επίσης με σχετικά υψηλή παραγωγικότητα (αντίστοιχη της μέσης εθνικής του τομέα).

Στη Θεσσαλία, παρατηρείται η μοναδική περίπτωση ο πρωτογενής να μην καταλαμβάνει την τελευταία αλλά τη μεσαία θέση. Ο δευτερογενής παρουσιάζει σχετικά καλύτερη εικόνα όσον αφορά την παραγωγικότητα, με μέση ποσοστιαία συμμετοχή στην οικονομία.

Στη Στερεά Ελλάδα η εικόνα κυριαρχείται από τη ιδιομορφία της πολύ υψηλής παρουσίας του δευτερογενή στην ΑΠΑ, ενώ ο πρωτογενής έχει, όπως αναμένεται, χαμηλή παρουσία αλλά με παραγωγικότητα υψηλότερη αυτής των άλλων δύο περιφερειών. Ο τριτογενής έχει επίσης χαμηλή συγκριτικά παρουσία (διατηρώντας βέβαια την πρώτη θέση, αλλά ως προς την ΑΠΑ με πολύ μικρή διαφορά από το δευτερογενή).

Όσον αφορά στον **πρωτογενή τομέα**, υπάρχουν διαφορές μεταξύ των περιφερειών της ΧΕ και συνδέονται με τον παραδοσιακό ρόλο του τομέα σε κάθε περιφέρεια. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι το ποσοστό της αρδευόμενης γεωργικής γης είναι πολύ υψηλό, με την Ήπειρο και τη Θεσσαλία να τοποθετούνται στην υψηλότερη βαθμίδα της κλίμακας σε επίπεδο ΕΕ25, ενώ η διεύθυνση της βιολογικής γεωργίας είναι πολύ χαμηλή και για τις τρεις περιφέρειες της ΧΕ (οργανική γεωργία < 1%, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ25 είναι ίσος με 3,5%)

Όσον αφορά στο **δευτερογενή τομέα**, στους κλάδους της **μεταποίησης**, σημαντική παράμετρος της σημερινής κατάστασης, αποτελούν οι χωρικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της βιομηχανίας. Υπάρχουν βέβαια ήδη ορισμένοι εγκεκριμένοι οργανωμένοι υποδοχείς στη ΧΕ (ΒΙΠΕ, ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ) οι οποίοι συγκεντρώνουν ένα πολύ μικρό ποσοστό των μονάδων μεταποίησης.

Όσον αφορά στον **τριτογενή τομέα**, στον επιχειρηματικό κλάδο και τον κύκλο εργασιών του, κυρίαρχη είναι η θέση του λιανικού και χονδρικού εμπορίου, των ξενοδοχείων και εστιατορίων, των μεταφορών. Από την άποψη της απασχόλησης ιδιαίτερα σημαντικοί είναι οι κλάδοι της εκπαίδευσης, της δημόσιας διοίκησης, του εμπορίου, τουρισμού και εστίασης, των μεταφορών, υγείας, χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, των ελεύθερων επαγγελματιών κ.ά.

Επίσης στην Περιοχή ΧΕ ΘΣΗ, παράλληλα με την ύπαρξη σημαντικών τουριστικών προορισμών, υπάρχουν και τρία Πανεπιστήμια και ΤΕΙ, σημαντικά για την ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα.

Όσον αφορά στην εφαρμογή νέας γνώσης (**Έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία, ψηφιακή σύγκλιση**) στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, στην Περιφέρεια Θεσσαλίας καταβλήθηκαν και καταβάλλονται τόσο στο πλαίσιο των ΠΕΠ, όσο και ειδικών προγραμμάτων (π.χ. RIS, RIS+, InnoREGio-RECITE II, INVENT) πολύ καλές προσπάθειες.

5.1.3 Υποδομές και υπηρεσίες μεταφορών

Και οι τρεις περιφέρειες της ΧΕ βρίσκονται κάτω του μέσου όρου, με μόνο την Ήπειρο να κατατάσσεται στην κατηγορία «ελαφρά κάτω του μέσου όρου».

5.1.3.1 Το υποσύστημα οδικών μεταφορών

Το υποσύστημα των οδικών μεταφορών παραμένει αναντικατάστατο για το μέγιστο ποσοστό των μετακινήσεων προσώπων και εμπορευμάτων. Το βασικό πλέγμα των διαπεριφερειακών αξόνων στη ΧΕ ΘΣΗ περιλαμβάνει τον αυτοκινητόδρομο ΠΑΘΕ, ακόμα μη πλήρως ολοκληρωμένο («πέταλο Μαλλιακού», τμήμα Τεμπών) αλλά με υπό εξέλιξη ή προγραμματισμένα έργα για την ολοκλήρωσή του.

Η ολοκλήρωση του Βασικού Διαπεριφερειακού Οδικού Δικτύου (ΒΔΟΔ), αποτελεί μονοσήμαντη επιλογή διαμέσου της οποίας διασφαλίζονται βελτιωμένες συνθήκες πρόσβασης στις απομακρυσμένες ή και δυσπρόσιτες περιοχές και ζώνες.

5.1.3.2 Το υποσύστημα σιδηροδρομικών μεταφορών

Η ΧΕ ΘΣΗ έχει στρατηγικό ρόλο στο σιδηροδρομικό δίκτυο, που έχει σήμερα τη μορφή ενός κεντρικού κορμού με διακλαδώσεις. Ο κορμός αυτός διατρέχει κατά κύριο λόγο τον υπάρχοντα βασικό άξονα ανάπτυξης μορφής ("S") ενώ οι διακλαδώσεις του εντός ΧΕ ΘΣΗ αντιστοιχούν στον άξονα Δυτικής Θεσσαλίας, και τον συνδετήριο άξονα προς την πόλη και το λιμάνι Βόλου.

5.1.3.3 Τα υποσυστήματα των αεροπορικών και θαλάσσιων μεταφορών

Το υποσύστημα των θαλάσσιων μεταφορών συμμετέχει οριακά στην εξυπηρέτηση διεθνών επιβατικών μεταφορών, αν και ο συνδυασμός οδικής και θαλάσσιας μεταφοράς διαμέσου των πορθμειακών συνδέσεων Ελλάδας-Ιταλίας (αναβαθμισμένο και εθνικής σημασίας, λιμάνι της Ηγουμενίτσας. Τα υποσυστήματα των θαλάσσιων (ακτοπλοϊκών) μεταφορών παίζουν καθοριστικό ρόλο για τη διασύνδεση των νησιών της ΧΕ ΘΣΗ (λίγα αλλά με αναπτυγμένο/αναπτυσσόμενο τουριστικό χαρακτήρα) με τον ηπειρωτικό χώρο. Στη Θεσσαλία, κυρίαρχη θέση στο λιμενικό σύστημα διαδραματίζει το λιμάνι του Βόλου. Η περιοχή της Ηγουμενίτσας συγκεντρώνει πολύ σημαντικά πλεονεκτήματα ανάπτυξης συνδυασμένων μεταφορών.

Όσον αφορά τις αεροπορικές μεταφορές, στη Θεσσαλία λειτουργούν τα αεροδρόμια Σκιάθου (πολιτικό), Ν. Αγχιάλου (στρατιωτικό-πολιτικό), Λάρισας (στρατιωτικό-πολιτικό) και Στεφανοβικείου (στρατιωτικό) αλλά τακτικά δρομολόγια εσωτερικού εκτελούνται μόνο στο αεροδρόμιο της Σκιάθου που εξυπηρετεί επίσης και μη τακτικές διεθνείς πτήσεις (charter), καλύπτοντας τις εποχιακές ανάγκες των τουριστικών ροών της ευρύτερης περιοχής (Β. Σποράδες). Στην Ήπειρο υπάρχει αεροδρόμιο στα Ιωάννινα

5.1.4 Ενέργεια

Η μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων ενέργειας 400 kV, του Συστήματος Μεταφοράς που συνδέει τη Δ. Μακεδονία με την Αττική, διέρχεται από τη ΧΕ ΘΣΗ, κατά τον γεωγραφικό άξονα Β-Ν μέσω ενός κεντρικού κορμού (τρεις γραμμές μεταφοράς). Παράλληλα όμως εθνικό στόχο αποτελεί και η διεύθυνση των **ΑΠΕ**. Η ΧΕ ΘΣΗ παίζει σημαντικό ρόλο στις ΑΠΕ. Η Ήπειρος συγκεντρώνει το μεγαλύτερο εγκατεστημένο δυναμικό, που αφορά όμως μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα. Σημειώνεται ότι για θεσμικούς λόγους η μελλοντική αύξηση της ηλεκτροπαραγωγής από

ΑΠΕ πρέπει να καλυφθεί από τις άλλες μορφές της τελευταίας. Σημαντικό ρόλο παίζει ήδη η Στερεά Ελλάδα ως προς την **αιολική ενέργεια**. Στα μικρά υδροηλεκτρικά η Ήπειρος συμμετέχει με σημαντικό ποσοστό και η Θεσσαλία με μικρότερο.

Η διέλευση από τη Θεσσαλία και τη Στερεά Ελλάδα του κεντρικού συστήματος μεταφοράς **φυσικού αερίου**, σε συνδυασμό με την προγραμματισμένη δημιουργία νέων τοπικών κλάδων καθώς και η διέλευση από τη βόρεια Ήπειρο ενός νέου, βόρειου, μεγάλου αγωγού, δημιουργούν προϋποθέσεις αξιοποίησης και του φυσικού αερίου

5.1.5 Περιβάλλον

5.1.5.1 Φυσικό περιβάλλον

Στις περιφέρειες της ΧΕ ΘΣΗ έχουν ενταχθεί στο δίκτυο Natura 2000 περιοχές ως εξής:

- Στην Ήπειρο υπάρχουν 29 περιοχές Natura, από τις οποίες οι 10 είναι διαπεριφερειακές. Συγκεντρώνονται κυρίως στους ορεινούς όγκους της ενδοχώρας και κατά μήκος των ακτών και της ενδοχώρας του Ιονίου. Έχουν θεσμοθετηθεί οι αναγκαίες για την προστασία των περιοχών ΕΠΜ σε τρεις περιοχές: Περιοχή Οικονομικής Λίμνης Παμβώτιδας, Εθνικό Πάρκο Β. Πίνδου (διαπεριφερειακό) και Αμβρακικός κόλπος, καθώς και 4 φορείς διαχείρισης.
- Στη Στερεά Ελλάδα, 14 περιοχές, με διασπορά σε όλη την έκταση της περιφέρειας. Δεν έχει θεσμοθετηθεί καμία ΕΠΜ.
- Στη Θεσσαλία, 27 περιοχές από τις οποίες οι 6 είναι διαπεριφερειακές. Έχουν ιδρυθεί τρεις φορείς διαχείρισης, και έχει θεσμοθετηθεί η αναγκαία για την προστασία των περιοχών ΕΠΜ μόνο στο Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Β. Σποράδων.

Πρόσθετη παράμετρο του ζητήματος της προστασίας της φύσης αποτελεί ο κίνδυνος ερημοποίησης (διάβρωσης και αλάτωσης). Το μεγαλύτερο πρόβλημα αλάτωσης εντοπίζεται σε τμήμα των πεδινών εκτάσεων της Θεσσαλίας (υψηλός κίνδυνος), ενώ σε αρκετές περιοχές της Στερεάς Ελλάδας και λιγότερο της Θεσσαλίας και της Ηπείρου υπάρχει υψηλός κίνδυνος λόγω διάβρωσης.

5.1.5.2 Αέρια ρύπανση

Στον Πίνακα 5-1 παρουσιάζεται η εικόνα της γεωγραφικής κατανομής των διαφόρων κατηγοριών αέριας ρύπανσης στη ΧΕ ΘΣΗ.

Πίνακας 5-1: Αέρια ρύπανση

		Οξειδία του αζώτου (NO _x)	Όζον	Διοξείδιο του θείου (SO ₂)	Σωματίδια
Ήπειρος	Ν. Θεσπρωτίας (Ηγουμενίτσα)	■	■	□	□
	Ν. Ιωαννίνων (Ιωάννινα)	■	■	□	
Θεσσαλία	Ν. Λαρίσης (Λάρισα)	■	■	□	
	Ν. Μαγνησίας (Βόλος)	■	■	□	■
Στερεά Ελλάδα	Ν. Φθιώτιδας (Λαμία)	■	□	□	
	Ν. Βοιωτίας (Οινόφυτα)	■	■	□	■
	Ν. Βοιωτίας (Ασπρα Σπίτια)	□	■	■	□
	Ν. Ευβοίας (Χαλκίδα, Αλιβέρι)	■	■	□	■

■: πολύ έντονο πρόβλημα, ■: έντονο πρόβλημα, □: σχετικά έντονο πρόβλημα
Μεγάλα αστικά κέντρα και σε ορισμένες βιομηχανικές συγκεντρώσεις

5.1.5.3 Ύδρευση και υδατικοί πόροι

Η κατάσταση της ΧΕ ΘΣΗ από πλευράς πρόσβασης σε πόσιμο νερό μέσω δικτύων αποκλειστικής χρήσης είναι σχετικά ικανοποιητική. Ανάγκες για δράσεις αντικατάστασης και εκσυγχρονισμού των δικτύων, ελέγχου για διαρροές και αντικατάστασης των μετρητών, παραμένουν ωστόσο υπαρκτές.

Όσον αφορά γενικότερα στη διαχείριση των υδατικών πόρων στη ΧΕ ΘΣΗ, παρατηρούνται σχεδόν σε όλες τις περιοχές υψηλές πιέσεις υπογραμμίζοντας την ανάγκη γρήγορης προώθησης μέτρων ολοκληρωμένης διαχείρισης των νερών.

Ειδικότερα το Υδατικό Διαμέρισμα (ΥΔ) της **Θεσσαλίας** (περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της ομώνυμης περιφέρειας, αλλά και ορισμένα τμήματα άλλων περιφερειών, μεταξύ των οποίων της Στερεάς Ελλάδας), κυρίως λόγω της αγροτικής χρήσης (καλλιέργειες εντατικού χαρακτήρα), είναι ελλειμματικό σε νερό και οι θεωρητικά αναμενόμενες απαιτήσεις σε αρδευτικό νερό δεν καλύπτονται από τους υπάρχοντες (διαθέσιμους) υδατικούς πόρους, ενώ παρατηρείται σημαντική πτώση της στάθμης των υδροφορέων και φαινόμενα υφαλμύρωσης. Όσον αφορά δε στην ποιότητα των νερών σε πολλές περιοχές δεν είναι καλή, ενώ έντονα προβλήματα αντιμετωπίζει και ο Πηνειός Ποταμός.

Η **Στερεά Ελλάδα**, χωρίζεται σε δύο Υδατικά Διαμερίσματα. Στο ΥΔ Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, όπου ανήκει όλος ο Ν. Ευρυτανίας, τμήμα του Ν. Φωκίδας και (μικρό) του Ν. Φθιώτιδος, μαζί με τμήματα άλλων νομών που βρίσκονται στη Θεσσαλία, την Ηπειρο, τη Δυτική Ελλάδα και τα Ιόνια Νησιά) σε κανένα υδατικό σώμα του Διαμερίσματος δεν υπάρχει ποιοτικό ή ποσοτικό πρόβλημα σε σχέση με τα ύδατα. Στο ΥΔ Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας ανήκουν οι Ν. Εύβοιας, Βοιωτίας, Φθιώτιδας (μεγαλύτερο μέρος) και το υπόλοιπο του Ν. Φωκίδας (42%) καθώς και τμήματα νομών που ανήκουν στις περιφέρειες Θεσσαλίας και Αττικής. Αντίθετα το ΥΔ Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, αντιμετωπίζει ποιοτικά προβλήματα μόλυνσης από βιομηχανικά απόβλητα, φυτοφάρμακα και κτηνοτροφικά απόβλητα, και προβλήματα υφαλμύρωσης

Στην **Ήπειρο**, η γεωργική δραστηριότητα, και ιδιαίτερα οι αρδευόμενες εντατικές καλλιέργειες της πεδιάδας της Άρτας, επιβαρύνουν τους υδατικούς αποδέκτες της περιοχής και τελικά τον Αμβρακικό κόλπο με υπολείμματα λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων.

5.1.5.4 Διαχείριση υγρών αποβλήτων

Στη **Θεσσαλία** κρίνεται ότι οι οικισμοί μέχρι και Β' προτεραιότητας διαθέτουν επαρκείς υποδομές συλλογής και επεξεργασίας αστικών λυμάτων. Στους οικισμούς Γ' προτεραιότητας, που ανέρχονται σε 35, τα ποσοστά είναι 46% (ΕΕΛ) και 57% (αποχέτευση), ενώ στους παραλιακούς οικισμούς τα ποσοστά ανέρχονται σε 7% και 9% αντίστοιχα. Συνολικά, υπάρχουν 13 ΕΕΛ.

Στην **Ήπειρο** παρατηρούνται ελλείψεις στις βασικές υποδομές. Πολλοί οικισμοί δεν τηρούν τα προβλεπόμενα από την Ελληνική και Κοινοτική νομοθεσία, ως προς τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων. Σήμερα υπάρχουν στην περιφέρεια 7 ΕΕΛ, που εξυπηρετούν 170.000 κατ. Σε ορισμένες περιπτώσεις, απαιτείται αναβάθμιση υπάρχοντων ΕΕΛ, πέρα από τις νέες ανάγκες.

Στη **Στερεά Ελλάδα** λειτουργούν σήμερα ΕΕΛ σε 15 δήμους από τους 58 περίπου, στους οποίους σύμφωνα με την Οδηγία 91 / 271 θα έπρεπε να κανονικά να λειτουργούν ΕΕΛ (οικισμοί>2.000 κατ. ιπ.). Από αυτούς, και σύμφωνα με νεότερα στοιχεία απογραφών του ΥΠΕΧΩΔΕ για τα έργα Α' και Β' προτεραιότητας, σήμερα στην περιφέρεια λειτουργούν έξι ΕΕΛ. Γενικά, εντοπίζεται σημαντικό έλλειμμα σε οικισμούς μεταξύ 10.000 και 2.000 κατοίκων, όπου μόνο ένα ποσοστό της τάξης του 18% του πληθυσμού τους διαθέτει ΕΕΛ και σε οικισμούς μικρότερους των 2000 κατοίκων όπου δεν υπάρχουν ΕΕΛ. Σημειώνεται επίσης, ότι μεγάλο ποσοστό των ΕΕΛ είναι σήμερα εκτός λειτουργίας για λόγους αδυναμίας κάλυψης του κόστους λειτουργίας-συντήρησης, ή μη υλοποίησης απαραίτητων συνοδευτικών έργων. Καλύπτονται ωστόσο τα 6 μεγαλύτερα αστικά κέντρα ως προς τους ΕΕΛ. Συνολικά, υπολογίζεται ότι εξυπηρετούνται από ΕΕΛ περίπου 265.000 κάτοικοι (συμπεριλαμβανομένου και του θερινού πληθυσμού μικρών οικισμών τουριστικού κυρίως χαρακτήρα) (ΥΠΑΝ 2003).

5.1.5.5 Διαχείριση απορριμμάτων

Και οι τρεις περιφέρειες της ΧΕ ΘΣΗ διαθέτουν εγκεκριμένα Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠεΣΔΑ). Το στοιχείο αυτό είναι θετικό, αλλά δεν αναιρεί την ύπαρξη σημαντικών ελλείψεων.

Στην **Ήπειρο** με βάση το Διαχειριστικό Σχέδιο της Περιφέρειας, (λειτουργία ΧΥΤΑ και στους 4 Νομούς, εγκατάσταση δικτύου ΣΜΑ και ενός ΚΔΑΥ) εκτιμάται ότι επιτυγχάνεται σημαντική βελτίωση. Υπάρχουν 2 ΧΥΤΑ, και διαπιστώνονται ακόμα ελλείψεις και σε χώρους και σε οργανωμένα συστήματα διαχείρισης απορριμμάτων, συμπεριλαμβανομένων και άλλων (πλην υγειονομικής ταφής) μεθόδων. Εκτιμάται ότι σήμερα παράγονται 122.000 τόνοι απορριμμάτων ανά έτος (εκτίμηση για το 2011: 137.000, από τα οποία 50.000 θα ανακυκλώνονται).

Στη **Θεσσαλία**, υπάρχουν σήμερα 6 ΧΥΤΑ και 9 ΣΜΑ, ενώ ο αριθμός των ΧΑΔΑ είναι σημαντικός. Εκτιμάται ότι οι ανάγκες της Περιφέρειας σε μεγάλο βαθμό καλύπτονται από τις υφιστάμενες υποδομές, οι υπολοίπόμενες ανάγκες θα καλυφθούν κατά την ερχόμενη προγραμματική περίοδο. Συνεπώς, δεν θα υπάρξουν σημαντικές ανάγκες για ΧΥΤΑ και ΣΜΑ κατά τη νέα προγραμματική περίοδο, αλλά για την αποκατάσταση των περισσότερων (σχετικά

μικρής και μεσαίας εμβέλειας) ΧΑΔΑ (80). Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην λειτουργία των φορέων διαχείρισης, καθώς και στην ολοκλήρωση των απαιτούμενων συμπληρωματικών υποδομών διαχείρισης, βάση του εκάστοτε εγκεκριμένου Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων. Μεγάλη ανάγκη θα υπάρξει όμως στην προώθηση της μείωσης των παραγόμενων αποβλήτων, της ανακύκλωσης, της αντιμετώπισης των ειδικών αποβλήτων και της βιοαποδόμησης (π.χ. μέσω κομποστοποίησης).

Στη **Στερεά Ελλάδα**, οι χώροι στους οποίους γίνεται σήμερα η διάθεση των απορριμμάτων στην πλειονότητά τους, δεν καλύπτουν τις προδιαγραφές ΧΥΤΑ, βάσει των απαιτήσεων τόσο της ελληνικής όσο και της Κοινοτικής νομοθεσία (Οδηγία 99 /31). Επίσης, η πλειονότητα των χώρων βρίσκεται σε περιοχές με υδροπερατούς σχηματισμούς, με αποτέλεσμα τα παραγόμενα στραγγίσματα να μολύνουν τους υπόγειους υδροφορείς. Ήδη έχουν κατασκευαστεί και λειτουργούν οι ΧΥΤΑ Λαμίας, Λιβαδειάς, Χαλκίδας και Δομοκού, ολοκληρώνεται η επέκταση του ΧΥΤΑ Χαλκίδας, και έχει δρομολογηθεί η κατασκευή των ΧΥΤΑ Νομού Φωκίδας και Βόρειας Διαχειριστικής Ενότητας Νομού Εύβοιας. Εκτιμάται ότι σήμερα καλύπτεται η διαχείριση του 50% των απορριμμάτων από χώρους που πληρούν τα περιβαλλοντικά πρότυπα προστασίας. Ένα μέρος του ελλείμματος αυτού αναμένεται να καλυφθεί με την ολοκλήρωση έργων που ήδη κατασκευάζονται, και ο εξυπηρετούμενος πληθυσμός θα φθάσει στο 64,5% του συνολικού. Σύμφωνα με το ΠεΣΔΑ απαιτείται η δημιουργία 4 νέων ΧΥΤΑ και 10 ΣΜΑ.

Σε όλες τις περιφέρειες της ΧΕ, ωστόσο, τα υπάρχοντα ή σε εξέλιξη έργα διαχείρισης απορριμμάτων καθώς και ο σχεδιασμός περιορίζονται κυρίως στη διάθεση μέσω υγειονομικής ταφής. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση απορριμμάτων όπως προσδιορίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο βάση των στόχων του 6ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, όπου τίθενται σε πρώτη προτεραιότητα ενέργειες περιορισμού και πρόληψης, σε δεύτερη η ανάκτηση και ανακύκλωση και ως τελική λύση η ασφαλή διάθεση, παρουσιάζει μεγάλα κενά. Επιπλέον, υστέρηση υπάρχει όσον αφορά τη διαχείριση των βιομηχανικών και επικινδύνων στερεών και υγρών αποβλήτων, τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη Στερεά Ελλάδα δεδομένου του μεγέθους του δευτερογενή τομέα, και μερικώς για τη Θεσσαλία, καθώς και για τα γεωργικά και κτηνοτροφικά απόβλητα (πχ. ενεργειακή αξιοποίηση). Σημαντικό περιβαλλοντικό πρόβλημα αποτελούν, σε ορισμένες περιπτώσεις οι ενεργοί και ανενεργοί ΧΑΔΑ. Πχ. στη Στερεά Ελλάδα εντοπίζονται 307 ΧΑΔΑ, εκ των οποίων οι 191 είναι ακόμα ενεργοί. Στη Θεσσαλία επίσης εκτιμάται ότι θα απαιτηθεί η αποκατάσταση ορισμένων μεγάλων ΧΑΔΑ. Η παύση λειτουργίας των χώρων αυτών αποτελεί μια ανελαστική χρονικά ενέργεια για την περιφέρεια ως τις 31/12/2008, που ωστόσο συνδέεται εν μέρει με την υλοποίηση των απαραίτητων έργων περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης. Η αποκατάσταση των χώρων αυτών τίθεται ως πρώτη προτεραιότητα.

5.1.6 Πολιτισμός

Στις περιφέρειες της ΧΕ ΘΣΗ υπάρχει σημαντικό πολιτιστικό απόθεμα που το συνθέτουν τα σημαντικά ευρήματα της Νεολιθικής περιόδου και τα μνημεία της Κλασικής και Ελληνιστικής περιόδου, τα ιστορικά μνημεία της Μεταβυζαντινής περιόδου (1453-1830) αλλά και Νεότερων Μνημείων (1830-). Σ' αυτό το απόθεμα προστίθεται, επίσης, ο λαογραφικός πλούτος, οι σύγχρονες πολιτιστικές υποδομές όπως είναι τα μουσεία, τα ήθη και τα έθιμα και οι διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Τέλος, το αξιόλογο και σε αρκετές περιοχές εξαιρετικά αξιόλογο τοπίο, αποτελεί επίσης όχι μόνο φυσικό αλλά και ιστορικο-πολιτιστικό πόρο, αφού αποτυπώνει στο χώρο τον τρόπο ανάπτυξης αιώνων και χιλιετιών.

Όσον αφορά, ειδικότερα τους αρχαιολογικούς χώρους, οι Δελφοί τοποθετούνται στον κατάλογο αρχαιολογικών χώρων της χώρας με >100.000 επισκεπτών ετησίως, (6^η θέση, 322.900 επισκέπτες ετησίως, πηγή: ΕΣΥΕ), ενώ στην ιεράρχηση των νομών της χώρας ως προς τον «μνημειακό δυναμισμό» (ΥΠΕΧΩΔΕ), υπάρχουν δύο νομοί της ΧΕ, ο Ν. Φωκίδας (7ος όσον αφορά τους αρχαιολογικούς χώρους—Δελφοί—και 3^{ος} όσον αφορά τα μουσεία), και ο Ν. Βοιωτίας (10^{ος} όσον αφορά τα μουσεία—Όσιος Λουκάς). Υπάρχουν εξάλλου και πολλοί άλλοι σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι (π.χ. το αρχαίο θέατρο της Λάρισας και το αντίστοιχο των Μικροθηβών, Όλυμπος, Μετέωρα, Δωδώνη, Νικόπολη...), και επίσης εξαιρετικά πλούτος από άποψη παραδοσιακών οικισμών (ορεινή Ηπειρος, Πήλιο, νησιά κλπ.).

Μια αποτίμηση της ως σήμερα διαχείρισης του πολιτιστικού αποθέματος, με τις διάφορες επιμέρους μορφές του, είναι ότι έχει υπάρξει σημαντική προσπάθεια για την προστασία του (περισσότερο ως προς τους αρχαιολογικούς χώρους, πολύ λιγότερο ως προς τα τοπία και ως προς τα ιστορικά κέντρα των πόλεων, σε ενδιάμεσο επίπεδο για άλλες μορφές όπως πχ. οι παραδοσιακοί οικισμοί). Οι προσπάθειες αυτές δημιουργούν μια καλή βάση, αλλά επιβάλλουν τη συνέχισή τους, με εμβάθυνση Στο πλαίσιο αυτό, η πολιτιστική κληρονομιά θέτει δύο αιτήματα

τα οποία είναι η περαιτέρω προστασία και ανάδειξη, από στενά πολιτιστική άποψη και η αξιοποίηση του πολύ μεγάλου δυναμικού της, ως τουριστικού πόρου.

5.1.7 Κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες, Κοινωνική συνοχή

Όσον αφορά στην υγεία, η δευτεροβάθμια φροντίδα παρέχεται στην Ήπειρο από 5 δημόσια νοσοκομεία με συνολική δυναμικότητα 1.351 κλίνες, στη Θεσσαλία από 6 δημόσια νοσοκομεία συνολικής δυναμικότητας 2.926 κλινών, και στη Στερεά Ελλάδα από 8 δημόσια νοσοκομεία συνολικής δυναμικότητας 1.635 κλινών Σημειώνεται ότι στα Ιωάννινα και τη Λάρισα υπάρχουν πανεπιστημιακά νοσοκομεία, με ικανοποιητικό επίπεδο εξυπηρέτησης.

Σχετικά με τα κέντρα υγείας, η εικόνα είναι η εξής (αριθμός/κλίνες): Ήπειρος: 16/80, Θεσσαλία: 17/105, Στερεά Ελλάδα: 35/221 (Πηγή: ΕΣΥΕ). Αν και οι ανάγκες όσον αφορά την υγεία έχουν αντιμετωπιστεί αρκετά, υπάρχουν ακόμα σημαντικές ελλείψεις.

Όσον αφορά την κοινωνική συνοχή, το ζήτημα από ορισμένες απόψεις είναι σύνθετο (πχ. η ύπαρξη ειδικών ομάδων του πληθυσμού, όπως οι γυναίκες και οι νέοι, με αυξημένα ποσοστά ανεργίας). Επίσης όσον αφορά στους μετανάστες, με αναλογία μεταναστών στον ελληνικό πληθυσμό 7,0% (2001, ΕΣΥΕ), στη ΧΕ το αντίστοιχο μέγεθος είναι 5,1%, με υψηλότερη τιμή στη Στερεά Ελλάδα (6,5%) και χαμηλότερες στην Ήπειρο και τη Θεσσαλία (4,4% και 4,2% αντίστοιχα). Άλλη πτυχή της κοινωνικής συνοχής είναι η παρουσία ειδικών ομάδων όπως οι τσιγγάνοι, σημαντικός αριθμός των οποίων είναι εγκατεστημένος στη Θεσσαλία. Οι ανάγκες που προκύπτουν συμπεριλαμβάνουν την εκπαίδευση, κατάρτιση και στέγαση.

Εξαιρετικά σημαντική πτυχή της κοινωνικής συνοχής είναι, επίσης, η ισότητα των φύλων. Ως γνωστόν, η Στρατηγική της Λισσαβόνας θέτει ως στόχο να φτάσει η απασχόληση των γυναικών το 2010 στο 60%. Όσον αφορά στο στόχο αυτό αλλά και γενικότερα την ισότητα των δύο φύλων, γενικά υπάρχουν στη ΧΕ ΘΣΗ προβλήματα και ανισότητες.

5.1.8 Διοικητική ικανότητα της Δημόσιας Διοίκησης

Η δημόσια διοίκηση και αυτοδιοίκηση στις τρεις περιφέρειες της ΧΕ, αν και με διαφοροποιήσεις, εμφανίζει χαρακτηριστικά τυπικά της χώρας. Υπάρχουν σημαντικές υποδομές τοπικής και περιφερειακής διακυβέρνησης και εκπροσώπησης. Διαπιστώνονται όμως προβλήματα, που έχουν να κάνουν με τα ζητήματα αυτοτέλειας των ΟΤΑ στην αναπτυξιακή και χωροταξική διαδικασία

5.1.9 Χωρική συνεργασία

Το τμήμα αυτό διαρθρώνεται ανά περιφέρεια, δεδομένου ότι αντίστοιχα διαρθρωμένες ήταν και οι σχετικές παρεμβάσεις.

Η Περιφέρεια **Ηπείρου** από την περίοδο 1990 και εντεύθεν υλοποίησε πολλά έργα διαπεριφερειακής συνεργασίας, μέσω Προγραμμάτων ανταλλαγής εμπειριών και Κοινοτικών πρωτοβουλιών(υλοποίησε και υλοποιεί έργα μέσω του Interreg Ελλάδα-Αλβανία και Ελλάδα-Ιταλία).

Στη **Θεσσαλία**, υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται ένας μεγάλος αριθμός προγραμμάτων με διαπεριφερειακό χαρακτήρα.

Στη **Στερεά Ελλάδα**, παρατηρείται έλλειμμα στην συμμετοχή σε προγράμματα διακρατικής συνεργασίας κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, λόγω του ότι δεν ήταν επιλέξιμη στις ΚΠ INTERREG, κύριο "όχημα" στην Ελλάδα για τις δράσεις χωρικής συνεργασίας.

5.1.10 Περιφερειακή ανάλυση-ανισότητες

Υπάρχουν γεωγραφικές και αναπτυξιακές διαφοροποιήσεις μεταξύ των τριών Περιφερειών που απαρτίζουν την ΧΕ ΘΣΗ και σε όλες τις περιφέρειες υπάρχουν ενδοπεριφερειακές ανισότητες ανάπτυξης σε επίπεδο νομού (διανομαρχιακές).

Μια σημαντική μεταβλητή, για την εξακρίβωση των χωρικών διαφοροποιήσεων και ανισοτήτων, είναι η μεταβολή του πληθυσμού. Αυτό που προκύπτει, με βάση το μόνιμο πληθυσμό, είναι ότι δεν υπάρχει μια γενικευμένη τάση πληθυσμιακής αύξησης στα ορεινά (όπως προκύπτει από τον πραγματικό πληθυσμό)· δεν στοιχειοθετείται, ωστόσο, μια αντίστροφη κατάσταση, δηλ. μια γενικευμένη τάση χειρότερων πληθυσμιακών εξελίξεων στα ορεινά. Αυτό που μάλλον προκύπτει είναι μια κυρίαρχη τάση πληθυσμιακής μείωσης που πλήττει εν γένει με παρόμοιο τρόπο όλες τις περιοχές, ανεξαρτήτως

5.1.11 Χωρική διάρθρωση της Χωρικής Ενότητας και των επιμέρους Περιφερειών

5.1.11.1 Αστικές περιοχές

Καμία πόλη της ΧΕ ΘΣΗ δεν συμπεριλαμβάνεται στις ισχυρότερες λειτουργικές αστικές περιοχές MEGAs (*Metropolitan European Growth Areas*). Η έλλειψη αυτή αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα για μια περιφέρεια ή ευρύτερη ενότητα χώρου (όπως η ΧΕ ΘΣΗ) που φιλοδοξεί να παίζει έναν ενεργό ρόλο σε ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο.

Η ΧΕ ΘΣΗ περιλαμβάνει τρία κέντρα 1^{ου} επιπέδου, 12 κέντρα 2^{ου} επιπέδου, και 37 κέντρα 3^{ου} επιπέδου.

5.1.11.2 Ορεινές περιοχές

Στις ορεινές περιοχές κατοικεί το 14,8% του πληθυσμού της ΧΕ ΘΣΗ. Ανά περιφέρεια τα ποσοστά κυμαίνονται ως εξής: Ήπειρος: 24,1%, Στερεά Ελλάδα: 14,1% και Θεσσαλία: 11,1%. Όπως προκύπτει από ορισμένες αναλύσεις, ο ορεινός χώρος υφίσταται πολλαπλές πιέσεις, που συχνά καταλήγουν σε έξοδο του πληθυσμού, αν και κατά τόπους έχουν αρχίσει να υπάρχουν αντισταθμιστικές τάσεις, λόγω αφενός της σταδιακής ανάπτυξης του ορεινού τουρισμού και αφετέρου μιας τάσης δημιουργίας δεύτερης κατοικίας σε ορεινές περιοχές (που συχνά αλλά όχι πάντα, αφορά κατοίκους άλλων περιοχών καταγόμενων από τις ορεινές ζώνες).

5.1.11.3 Νησιώτικες περιοχές

Ο νησιώτικος χώρος της ΧΕ ΘΣΗ είναι ποσοτικά περιορισμένος, αν εξαιρεθεί από το χαρακτηρισμό αυτό η Εύβοια. Η Εύβοια με πληθυσμό περίπου 203.000 κατοίκους και έκταση περίπου 4.000 Km² είναι το δεύτερο μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας. Ο κυρίως νησιώτικος χώρος της ΧΕ (χωρίς την Εύβοια) αποτελείται από τις Σποράδες (Θεσσαλία και Στερεά Ελλάδα) και συγκεντρώνει το 1% του πληθυσμού της ΧΕ. Αντιστοιχούν σε μικρό μέρος της έκτασης και του πληθυσμού των δύο περιφερειών, αλλά το ειδικό τους βάρος, με αιχμή τον τουρισμό, είναι σαφώς σημαντικότερο, με κύριο χαρακτηριστικό τον εποχικό καλοκαιρινό (και λιγότερο το συνεδριακό και πολιτιστικό) τουρισμό (μαζικός στη Σκιάθο, μέτριας μαζικότητας στη Σκόπελο, ήπιος στην Αλόνησο). Υπάρχουν επίσης αξιόλογες παραδοσιακές παραγωγικές δυνατότητες, κυρίως στους τομείς της γεωργίας και της αλιείας. Ωστόσο, στο εσωτερικό αυτού του νησιώτικου συμπλέγματος εμφανίζονται προβλήματα, τόσο ως προς το περιβάλλον, όσο και ως προς την ενίσχυση ή και την απόδοση μιας πιο αειφορικής τουριστικής δραστηριότητας. Παράλληλα, η προστιθέμενη αξία του τουριστικού τομέα χαρακτηρίζεται από στασιμότητα και τίθενται ζητήματα ως προς τη διάρκεια (αειφορία) των δραστηριοτήτων του. Παράλληλα, τα νησιά της ΧΕ αντιμετωπίζουν προβλήματα προσπελασιμότητας, ειδικά κατά τους μήνες με μειωμένη τουριστική κίνηση (π.χ. από Οκτώβριο μέχρι Απρίλιο), πολύ περιορισμένες δυνατότητες ανάπτυξης της μεταποίησης και της γεωργίας καθώς και προβλήματα στην αλιεία που συνδέονται με τη μείωση των αλιευμάτων, την έλλειψη σύγχρονων μέσων αλιείας αλλά και τη γήρανση του πληθυσμού των αλιέων.

5.1.11.4 Παράκτιος χώρος

Η ΧΕ ΘΣΗ διαθέτει εκτεταμένο παράκτιο χώρο. Ενιαίο χαρακτηριστικό, στο σύνολο των παράκτιων περιοχών της ΧΕ, είναι οι σημαντικές και εντεινόμενες τάσεις αλλοίωσης του τοπίου, λόγω της αυξανόμενης διάσπαρτης δόμησης και, σε μικρότερο βαθμό, της επέκτασης των οικισμών κατά μήκος των ακτών.

Ο παράκτιος χώρος της **Θεσσαλίας** εντοπίζεται στους νομούς Λάρισας και Μαγνησίας και συνιστά μια διακριτή χωρική ενότητα με κοινά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά, αναπτυξιακή προοπτική, αλλά και προβλήματα. Οι πιέσεις στο Περιβάλλον προέρχονται από τα λύματα σκαφών, λύματα ελαιολιβίων, διαβρώσεις, έντονη οικιστική και τουριστική πίεση κ.α., ενώ συχνά εμφανίζονται και έντονα προβλήματα αισθητικής ρύπανσης λόγω της άναρχης δόμησης και της έλλειψης χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων και αναπλάσεων.

Στη **Ήπειρο**, η παράκτια ζώνη χαρακτηρίζεται από τη συγκέντρωση τουριστικής ανάπτυξης, θαλάσσιων μεταφορών και ανάπτυξης της αλιείας. Παρατηρούνται σημαντικές αναπτυξιακές παρεμβάσεις στη ζώνη αυτή που σχετίζονται αφενός με την κατασκευή λιμενικών έργων (Ηγουμενίτσα), αεροδρομίων και οδικών συνδέσεων (Εγνατία, σήραγγα Ακτίου) και αφετέρου δημιουργούν υποδομές μαζικού (ΠΟΤΑ) ή εναλλακτικού τουρισμού με διαρθρωτικά αναπτυξιακά αποτελέσματα κύρια για το βόρειο και κεντρικό τμήμα της ζώνης. Ο παράκτιος χώρος υφίσταται, ωστόσο, τα συνήθη προβλήματα που παρατηρούνται στις αναπτυσσόμενες, ιδίως μέσω τουρισμού, παραλιακές ζώνες της χώρας, όπως πιέσεις στις χρήσεις γης, άναρχη δόμηση, περιβαλλοντικά προβλήματα κ.ά.

Στη **Στερεά Ελλάδα** η παράκτια ζώνη χαρακτηρίζεται από λιγότερο τυπικό μοντέλο ανάπτυξης που αφορά σε μικρή συγκριτικά παρουσία τουρισμού, κατά τόπους παρουσία μεγάλης μεταποίησης και κατά τόπους παλαιότερη ή αναδυόμενη τάση ανάπτυξης δεύτερης κατοικίας. Οι πιέσεις στις χρήσεις γης είναι οι συνήθεις στις περιοχές τουρισμού ή παραθερισμού, ενώ στις περιοχές μεγάλης μεταποίησης υπάρχουν αυξημένα προβλήματα ρύπανσης.

5.1.11.5 Αγροτικές περιοχές

Οι αγροτικές περιοχές στη ΧΕ διακρίνονται σε πεδινές και ορεινές-ημιορεινές. Τα δύο αυτά είδη των περιοχών παρουσιάζουν έντονες διαφοροποιήσεις σε σχέση με τα ανθρωπογεωγραφικά και οικονομικά χαρακτηριστικά τους.

Στις πεδινές περιοχές, παρά τη σημαντική έλλειψη κοινωνικών υποδομών και την παρουσία σχετικά χαμηλού κοινωνικού κεφαλαίου (χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, δυσμενή δημογραφική σύνθεση), εμφανίζεται, τουλάχιστον μέχρι πρόσφατα, το δυναμικό τμήμα της γεωργίας.

5.2 Τάσεις εξέλιξης

Η περιγραφή μόνο της υφιστάμενης κατάστασης δεν επιτρέπει αξιολογήσεις επιπτώσεων διότι το περιβάλλον εξελίσσεται δυναμικά, γεγονός που δεν επιτρέπει να θεωρηθεί η υφιστάμενη κατάσταση ως παράμετρος αναφοράς. Στον Πίνακα 5-2 που ακολουθεί, παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος και η πιθανή εξέλιξη εάν δεν εφαρμοστεί το ΠΕΠ.

Πίνακας 5-2

Χαρακτηριστικά της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος	Εξέλιξη
Κλιματικά και βιοκλιματικά	Αμετάβλητη
Μορφολογικά χαρακτηριστικά	Μη σημαντικές μεταβολές
Χαρακτηριστικά του τοπίου	Αμετάβλητη
Γεωλογικά χαρακτηριστικά	Μεταβλητή σε σχέση με τη δράση των παραγόντων που τα προκαλούν
Εδαφολογικά χαρακτηριστικά	Αμετάβλητη
Φυσικό περιβάλλον (και περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας)	Αμετάβλητη (οι διακεκριμένες ενότητες του φυσικού περιβάλλοντος χαρακτηρίζονται από μία κατάσταση ισοροπίας εσωτερικής και εξωτερικής)
Χρήσεις γης	Μεταβλητή (η επιδιωκόμενη από τα χωροταξικά σχέδια)
Δομημένο περιβάλλον	Μεταβλητή (σε σχέση με την εξέλιξη του κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος και της δόμησης)
Ιστορικό και πολιτιστικό περιβάλλον	Αμετάβλητη
Κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον	Μεταβλητή
Τεχνικές υποδομές	Αμετάβλητη
Κατάσταση της ατμόσφαιρας	Αμετάβλητη
Κατάσταση θορύβου, δονήσεων και ακτινοβολιών	Μεταβλητή
Κατάσταση των νερών	Μεταβλητή (πόροι ανανεώσιμοι και πρακτικά ανεξάντλητοι)
Ωκεανογραφικά χαρακτηριστικά	Αμετάβλητη
Ποιότητα των υδάτων	Μεταβλητή

5.3 Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά – περιβαλλοντικά προβλήματα και επιρροή από την εφαρμογή του ΠΕΠ

Η συναξιολόγηση όλων των δεδομένων που αφορούν στην απογραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος της υπό εξέταση περιοχής ΧΕ ΘΣΗ, σε σχέση με την εφαρμογή του ΠΕΠ, οδηγεί στη διατύπωση των κάτωθι απόψεων:

- ✓ Η υφιστάμενη κατάσταση του περιβάλλοντος της περιοχής μελέτης, όσον αφορά στα παραδοσιακά πεδία εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως οι υδάτινοι πόροι,

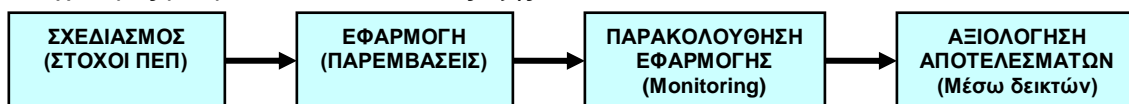
- το έδαφος, το ατμοσφαιρικό περιβάλλον και το φυσικό περιβάλλον, δείχνει ότι υφίστανται πιέσεις, παρουσιάζουν προβλήματα και εμφανίζουν ελλείψεις, οι οποίες προβάλλουν και τις αναπτυξιακές ανάγκες της ΧΕ ΘΣΗ στον τομέα του Περιβάλλοντος.
- ✓ Οι ανάγκες αυτές μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο από ενέργειες και μέτρα πολιτικής τα οποία θα είναι εστιασμένα σε ιεραρχημένες προτεραιότητες. Οι προτεραιότητες αυτές έχουν τεθεί από τους γενικούς αναπτυξιακούς στόχους του ΠΕΠ της περιοχής ΧΕ ΘΣΗ, για την Δ' προγραμματική περίοδο 2007-2013 και αφορούν μεταξύ άλλων και στη διαχείριση αποβλήτων, τη διαχείριση των υδάτινων πόρων, τη διαφοροποίηση του γεωργικού προτύπου (προστασία εδαφών κ.α.), την πρόληψη φυσικών καταστροφών και την προστασία και ανάδειξη του φυσικού πλούτου, καθώς και της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής (αρχιτεκτονική και αρχαιολογική).
  - ✓ Κατά συνέπεια, απαιτείται η αντιμετώπιση των υφισταμένων προβλημάτων, στα ως άνω περιβαλλοντικά μέσα, τα οποία για την ΧΕ ΘΣΗ σχετίζονται με: α) την υποβάθμιση των υδατικών πόρων (υφαλμύρωση υπόγειου υδροφόρου, ρύπανση επιφανειακών υδάτων από λύματα), β) τη ρύπανση των εδαφών από τα φυτοφάρμακα, την ανεξέλεγκτη διάθεση των απορριμμάτων, γ) την υποβάθμιση του παράκτιου περιβάλλοντος από τα λύματα, την άναρχη οικιστική ανάπτυξη και τις πιέσεις από τον τουρισμό δ) την ελλιπή προστασία, αξιοποίηση και ανάδειξη του φυσικού πλούτου, ο οποίος είναι εκτεθειμένος στις πυρκαγιές και την υπερβόσκηση, ε) την ελλιπή αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, ζ) τη μη ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων.
  - ✓ Στην περίπτωση της μη εφαρμογής του ΠΕΠ, τα χαρακτηριστικά των περιοχών, όπου εντοπίζονται τα ως άνω προβλήματα, θα συνεχίσουν να παραμένουν τα ίδια, με αποτέλεσμα τα υφιστάμενα περιβαλλοντικά προβλήματα να διογκωθούν και να αποτελέσουν σοβαρή απειλή για τη βιώσιμη ανάπτυξη και κατά συνέπεια το τρίπτυχο Περιβάλλον-Οικονομία- Κοινωνία.

6. ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΠ

6.1 Εκτίμηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων

Σύμφωνα με τον κοινοτικό και εθνικό προσανατολισμό, για την προγραμματική περίοδο 2007-2013, κατά τον Αναπτυξιακό Σχεδιασμό της περιοχής ΧΕ ΘΣΗ και κατ' επέκταση του ΠΕΠ, εκτός των στόχων της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης, **ενσωματώθηκαν και Περιβαλλοντικοί στόχοι**, στόχοι περιβαλλοντικής προστασίας.

Είναι σαφές ότι, **η επιτυχής ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών στόχων** στα Περιφερειακά Προγράμματα εξαρτάται, εκτός από τον προσεκτικό σχεδιασμό του πλαισίου πολιτικής και από την ορθή εφαρμογή του. Ο έλεγχος της ορθής εφαρμογής του, γίνεται με τη χρήση κατάλληλου συστήματος παρακολούθησης της εξέλιξης, επιλεγμένων περιβαλλοντικών δεικτών (monitoring). Η μελέτη και εκτίμηση της διαμόρφωσης αυτών των δεικτών, στο χρονικό ορίζοντα εφαρμογής του ΠΕΠ, θα οδηγήσει και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της εφαρμογής του, δηλαδή στο κατά πόσο αυτή οδήγησε στο στόχο της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Με τον τρόπο αυτό, θα μπορέσουν να τεθούν οι νέοι στόχοι για την προγραμματική περίοδο που θα την ακολουθήσει κ.ο.κ. Αποτέλεσμα, όλης αυτής της διαχρονικής διαδικασίας, θα είναι να οδηγηθούμε στη συνεχή βελτίωση του Περιβάλλοντος και την Αειφορία. Όλος αυτός ο συσχετισμός μπορεί να απεικονιστεί ως εξής:

Σύμφωνα με τις τεχνικές προδιαγραφές εκπόνησης της ΣΜΠΕ χρησιμοποιήθηκε το ακόλουθο δόκιμο και περιεκτικό τυπολόγιο χαρακτηρισμού των επιπτώσεων, στις έννοιες του οποίου περιέχονται όλοι οι χαρακτηρισμοί των επιπτώσεων, όπως πρωτογενείς και δευτερογενείς, σωρευτικές, συνεργιστικές, βραχυ-, μεσο-, μακρο-πρόθεσμες, μόνιμες και προσωρινές, θετικές και αρνητικές:

- **Θετικές:** χαρακτηρίζονται οι μεταβολές που συνεπάγονται ευνοϊκές μεταβολές της κατάστασης του περιβάλλοντος. Ως Θετικές πρέπει να χαρακτηριστούν οι μεταβολές που συνεπάγονται αναβάθμιση του περιβάλλοντος. Ως αναβάθμιση χαρακτηρίζεται η θετική εξέλιξη του φυσικού περιβάλλοντος, η βελτίωση των συνθηκών που

διαμορφώνουν το ανθρωπογενές περιβάλλον και η βελτίωση της ποιότητας των περιβαλλοντικών μέσων, όπως του τοπίου, της ατμόσφαιρας, των υδάτων, των συνθηκών διαβίωσης κλπ.

- **Ουδέτερες:** χαρακτηρίζονται οι μεταβολές που δεν προκαλούν σημαντική μεταβολή της κατάστασης του περιβάλλοντος.
- **Αρνητικές:** χαρακτηρίζονται οι επιπτώσεις που προκαλούν υποβάθμιση του περιβάλλοντος.
- Ως προς το **μέγεθός** τους οι επιπτώσεις χαρακτηρίζονται ως **ασθενείς, μέτριες και ισχυρές**.
- Ως προς τη **διάρκειά** τους οι επιπτώσεις χαρακτηρίζονται ως **βραχυ-, μέσο-και μακρο-πρόθεσμες**.
- Ως προς τη **δυνατότητα ανάταξης** τους σε εύλογο χρονικό διάστημα οι επιπτώσεις χαρακτηρίζονται ως **μόνιμες, προσωρινές, σωρευτικές**.
- Ως προς την **προέλευσή** τους **πρωτογενείς** και **δευτερογενείς**.
- **Συnergιστικές** ως προς τη συνδιαστική δράση με άλλες επιπτώσεις προς την ίδια κατεύθυνση.

Σύμφωνα με το ως άνω τυπολόγιο έγινε η **εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων** των παρεμβάσεων, οι οποίες δύναται να προκύψουν από την υλοποίηση του ΠΕΠ, στους τομείς περιβάλλοντος όπως:

- τη βιοποικιλότητα
- τον πληθυσμό
- την ανθρώπινη υγεία
- την πανίδα, τη χλωρίδα
- το έδαφος
- τα ύδατα
- τον αέρα
- τους κλιματικούς παράγοντες
- τα υλικά περιουσιακά στοιχεία
- την πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς
- το τοπίο και
- στις σχέσεις μεταξύ των ανωτέρω παραγόντων

Οι παρεμβάσεις/δράσεις με περιβαλλοντική διάσταση, που προβλέπεται να υλοποιηθούν στα πλαίσια του ΠΕΠ ΧΕ ΘΣΗ είναι:

1. Παρεμβάσεις προσπελασιμότητας (Διαπεριφερειακό οδικό δίκτυο)
2. Παρεμβάσεις προσπελασιμότητας (Ενδοπεριφερειακό δίκτυο, Δίκτυο αστικών περιοχών)
3. Παρεμβάσεις υποδομών εμπορευματικών κέντρων και βελτίωσης υποδομών σε υφιστάμενα λιμάνια και αεροδρόμια
4. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Διαχείριση Στερεών αποβλήτων Χ.Υ.Τ.Α)
5. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Αποκατάσταση ΧΑΔΑ)
6. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Διαχείριση υδάτων, υποδομές παρακολούθησης νερού)
7. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης – θορύβου)
8. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Διαχείριση και ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος και αξιοποίηση φυσικών πόρων)
9. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Πρόληψη κινδύνων)
10. Παρεμβάσεις πολιτισμού (Πολιτιστική κληρονομιά)
11. Παρεμβάσεις υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης
12. Παρεμβάσεις κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών
13. Παρεμβάσεις ενίσχυσης ορεινών και μειονεκτικών περιοχών
14. Παρεμβάσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης σε πόλεις, νησιώτικες, παράκτιες και τουριστικές ζώνες

Οι μεταβολές ή επιπτώσεις στο Περιβάλλον, που ενδεχόμενα να προκύψουν από την υλοποίηση των παρεμβάσεων του ΠΕΠ, στους ανωτέρω τομείς περιβάλλοντος, εξετάστηκαν

ως προς το είδος, το μέγεθος, τη διάρκεια, την ανάταξη, την προέλευση και τη συνέργια τους.

Από το γενικό άθροισμα των θετικών και αρνητικών αποτελεσμάτων της υλοποίησης του ΠΕΠ, στο χωρικό πεδίο εφαρμογής του που είναι η ΧΕ ΘΣΗ, συμπεραίνεται ότι η θετική του παρέμβαση υπερτερεί και με την εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής, την οποία εξασφαλίζει για τα παραδοσιακά πεδία (περιβαλλοντικά μέσα), προάγει και εξασφαλίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη (Πίνακας 6-1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 6-1 : ΔΥΣΜΕΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Φ.Π = Φυσικό περιβάλλον, Α.Π = Ανθρωπογενές περιβάλλον, ΝΑΙ ■ ΟΧΙ ■ ΙΣΩΣ ■

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ (ΚΟΡΜΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ)	ΕΙΔΟΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ																										
	Υποβάθμιση			Ρύπανση			Μόλυνση			Εκπομπή ρύπων			Στερεά απόβλητα			Αστικά λύματα			Οικιακά λύματα								
	Φ.Π			Α.Π			Φ.Π			Α.Π			Φ.Π			Α.Π			Φ.Π			Α.Π					
	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΙΣΩΣ			
	1. Παρεμβάσεις προσπελασιμότητας (Διαπεριφερειακό οδικό δίκτυο)	X			X			X			X			X			X			X			X			X	
2. Παρεμβάσεις προσπελασιμότητας (Ενδοπερ/κο οδικό δίκτυο)	X			X			X			X			X			X			X			X			X		
3. Παρεμβάσεις υποδομών εμπορευματικών κέντρων και βελτίωσης υποδομών σε υφιστάμενα λιμάνια και αεροδρόμια	X			X			X			X	X		X	X		X	X		X			X			X		
4. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Διαχείριση στερεών αποβλήτων Χ.Υ.Τ.Α.)	X			X		X			X	X		X			X	X		X	X		X	X		X	X		X
5. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Αποκατάσταση ΧΑΔΑ)		X		X		X			X	X		X			X	X		X	X		X	X		X	X		X
6. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (Διαχείριση υδάτων, υποδομές παρακ. νερών)			X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X
7. Παρεμβάσεις περιβαλλοντικής προστασίας (αντιμετωπ. Ατμοσφαιρικής ρύπανσης – θορύβου)		X		X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X
8. Διαχείριση και ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος & αξιοποίηση φυσικών πόρων		X		X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X
9. Παρεμβάσεις πρόληψης κινδύνων		X		X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X
10. Παρεμβάσεις πολιτισμού (πολιτιστική κληρονομιά)			X	X		X			X	X		X			X	X		X			X			X	X		X
11. Παρεμβάσεις υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης		X			X		X		X		X		X		X	X	X		X	X		X	X		X	X	
12. Παρεμβάσεις κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών		X			X		X		X		X		X		X	X	X		X	X		X	X		X	X	
13. Παρεμβάσεις ενίσχυσης ορεινών και μειονεκτικών περιοχών		X		X		X	X		X	X		X		X		X	X		X	X		X	X		X	X	
14. Παρεμβάσεις βιώσιμης αστικής ανάπτυξης σε πόλεις, νησιώτικες, παράκτιες και τουριστικές ζώνες			X	X		X	X		X	X		X	X		X	X	X		X	X		X	X		X	X	

6.2 Αντιμετώπιση των επιπτώσεων

Το Σχέδιο Ανάπτυξης της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ περιλαμβάνει, εκτός των δράσεων προστασίας, αναβάθμισης και ανάδειξης του φυσικού περιβάλλοντος και δράσεις, που αφορούν στους τομείς των *Μεταφορών*, του *Τουρισμού*, της *Γεωργίας* και των *Αστικών υποδομών* (ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση αποβλήτων, κτιριακές εγκαταστάσεις) των οποίων αποδέκτες της εφαρμογής τους θα είναι το Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον και οι συμπεριλαμβανόμενοι σε αυτά κύριοι περιβαλλοντικοί τομείς όπως: η *Φύση* (χλωρίδα, πανίδα, τοπία, οικοσυστήματα), το *Υδατικό Περιβάλλον*, το *Έδαφος*, η *Ατμόσφαιρα* - το *Ακουστικό περιβάλλον*, το *Κλίμα* και το *Δομημένο περιβάλλον* (αστικών και αγροτικών περιοχών). Από τη μελέτη του Πίνακα 6-1, οι δυσμενείς επιπτώσεις, οι οποίες δύναται να προκληθούν στο Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον της Περιοχής Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου, από την εφαρμογή του ΠΕΠ, αφορούν είτε σε αυτές, οι οποίες δύναται να προκληθούν κατά τη διάρκεια υλοποίησης των παρεμβάσεων, είτε κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους. Οι επιπτώσεις αυτές είναι κατά κανόνα μέτριες και σε πολύ μικρό ποσοστό ισχυρές, ενώ γενικώς και στις δύο περιπτώσεις κρίνεται ότι είναι αντιμετωπίσιμες. Σε συνάρτηση με τα δεδομένα του Πίνακα 6-1, δίνεται σε επίπεδο κατευθύνσεων, μία σειρά προτάσεων και μέτρων, τα οποία είναι αναγκαία για την αντιμετώπιση των οποιωνδήποτε δυσμενών επιπτώσεων, που εκτιμάται ότι θα προκληθούν από την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος στους ως άνω τομείς του Περιβάλλοντος.

6.3 Σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων (monitoring)

Για την παρακολούθηση (monitoring) των περιβαλλοντικών μεταβολών ή/και επιπτώσεων των παρεμβάσεων που θα προκύψουν από την εφαρμογή του ΠΕΠ της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένοι δείκτες και να εφαρμοστεί ειδικό πρόγραμμα δειγματοληψιών και μετρήσεων των οποίων το είδος (εργαστηρίου, πεδίου, τηλεμετρικές) και η συχνότητα, απαιτείται να είναι τέτοια έτσι ώστε να απεικονίζει την εξέλιξη της κατάστασης του περιβάλλοντος και παράλληλα να ικανοποιεί τις απαιτήσεις που απορρέουν από τις κανονιστικές πράξεις του εθνικού ή κοινοτικού δικαίου, όπως επί παραδείγματι από την Οδηγία 2000/60/ΕΚ, που αφορά στη διαχείριση των υδατικών πόρων. Για τη διαχρονική παρακολούθηση της μεταβολής του περιβάλλοντος στο χωρικό πεδίο εφαρμογής του Προγράμματος, προτείνεται να χρησιμοποιηθούν ορισμένοι περιβαλλοντικοί δείκτες. Οι προτεινόμενοι δείκτες που ακολουθούν καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο δράσεων του ΠΕΠ σε σχέση με τους παράγοντες περιβάλλοντος (βιοποικιλότητα, χλωρίδα, πανίδα, πληθυσμό και ανθρώπινη υγεία, έδαφος, ύδατα, ατμόσφαιρα και κλιματικοί παράγοντες, υλικά περιουσιακά στοιχεία, πολιτιστική κληρονομιά συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής, το τοπίο)

- Μεταβολή της έκτασης των οικοτόπων (%)
- Βαθμός κατάτμησης οικοσυστημάτων
- Μεταβολή της βιοποικιλότητας (%)
- Ρυθμός μείωσης ή αύξησης των πληθυσμών των προστατευόμενων ειδών (κατά είδος εάν είναι εφικτό)
- Απώλειες ειδών πανίδας
- Ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών που παρακολουθούνται
- Ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών που βελτιώθηκε η κατάστασή τους
- Ποσοστό περιοχών που φυλάσσονται
- Ποσοστό περιοχών που διαθέτουν σήμανση
- Αριθμός καταπατήσεων και έκταση καταπατημένης επιφάνειας (στρέμματα)
- km² εκχερσώσεων
- km² αποκατεστημένων/ επαναφυτεμένων εκτάσεων/ km² εκχερσωμένων
- Εγκατεστημένα συστήματα πυρόσβεσης/ km δρόμου / απαιτήσεις Νομοθεσίας
- Αριθμός φυτοτεχνικών μελετών / πλήθος υποδομών
- Ισοζύγια πρασίνου
- Πλήθος εγκατεστημένων ηχοπετασμάτων/ οχλούσα υποδομή
- Ποσοστό αποκατάστασης δανειοθαλάμων και λατομείων
- Ποσοστό εφαρμογής μέτρων σταθεροποίησης εδαφών
- Αριθμός αποκαταστάσεων χώρων/αριθμό επεμβάσεων

- Αριθμός έργων προστασίας εδάφους από την διάβρωση/ αριθμό επεμβάσεων
- Αριθμός γεωτεχνικών μελετών / πλήθος υποδομών
- Αριθμός αναπλάσεων
- Αριθμός εγκατεστημένων και λειτουργούντων μέτρων πρόληψης – προστασίας από διαρροές
- Αλλαγή στις φυσικοχημικές παραμέτρους των υπόγειων και επιφανειακών υδάτων
- Μέτρα διαχείρισης ομβρίων/ προγραμματισμένα
- Αριθμός καταγγελιών για προβλήματα σχετιζόμενα με τα όμβρια ύδατα
- Πόσιμα νερά, δείκτες σύμφωνα με την ΚΥΑ Α5/288/1986
- Νερά κολύμβησης, δείκτες σύμφωνα με την Οδηγία 76/160/EEC
- Μεταβολή εκπομπών των ρύπων CO, CO₂, HC, NO_x, SO_x (Τη/έτος)
- Αριθμός καταγγελιών για οχλήσεις
- Αριθμός ατυχημάτων στους αερολιμένες που οφείλεται στα πτηνά
- Κυκλοφοριακός φόρτος (οχήματα/έτος)
- Αριθμός επιχειρήσεων
- Μέση απόσταση νέων εγκαταστάσεων από κατοικημένες περιοχές
- Πλήθος εφαρμογής μέτρων πρόληψης και περιορισμού της ρύπανσης
- Αριθμός καταγγελιών το έτος ως προς τα όρια θορύβου και την έλλειψη μέτρων διαχείρισης αποβλήτων
- Ποσοστό καταγγελιών που επιβλήθηκε πρόστιμο ή άλλη κύρωση
- Ποσοστά αύξησης/ μείωσης ρύπων
- Ποσοστό σοβαρών παραβάσεων/ σύνολο των παραβάσεων
- Ποσοστό κυρώσεων/σύνολο παραβάσεων
- Ποσοστό μεταβολής των χρήσεων γης
- Ποσοστό μεταβολής της αξίας των περιουσιακών στοιχείων στην γειτνιάζουσα περιοχή των έργων
- Αλλαγή των στοιχείων της πολιτιστικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς.
- Βαθμός αποκατάστασης τοπίου

7. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Ως γενική κατεύθυνση για την εφαρμογή του **Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Χωρικής Ενότητας Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου** και την ένταξη των σχετικών έργων σε αυτό, θα πρέπει να τηρείται η ισχύουσα νομοθεσία σχετικά με την περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων. Θα πρέπει δηλαδή να γίνεται εκπόνηση των ανάλογων μελετών (ΠΠΕ, ΜΠΕ ή ΕΠΜ), όπου θα περιγράφονται με σαφήνεια και πληρότητα τα μέτρα, οι όροι και οι περιορισμοί που πρέπει να εφαρμοστούν για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των έργων που θα ενταχθούν στο Πρόγραμμα. Ακόμα θα πρέπει να εκπονούνται οι αναγκαίες μελέτες και για τα συνοδά έργα που προκύπτουν, ώστε να υπάρξει ορθός σχεδιασμός του συνόλου των έργων. Κατά την υλοποίηση του ΠΕΠ και με σκοπό την αειφόρο και βιώσιμη εξέλιξή του, τα έργα που εντάσσονται σε αυτό, θα πρέπει να κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τις περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις και να δίνεται προτεραιότητα σε κάποια εξ αυτών έναντι άλλων. Θα πρέπει επίσης να δίνεται έμφαση στα έργα που θα επιφέρουν κυρίως θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και αυτά να προκρίνονται έναντι άλλων που έχουν αρνητικές επιπτώσεις. Οι απαιτήσεις της Νομοθεσίας για την τήρηση των ορίων εκπομπής διαφόρων ρύπων και όρων διάθεσής τους στους δυνητικούς αποδέκτες (υδάτινοι, ατμόσφαιρα, έδαφος) πρέπει να τηρούνται. Εξίσου αναγκαίο είναι οι Περιφέρειες της ΧΕ ΘΣΗ να συμμετέχουν, μέσω του ΠΕΠ, στο δίκτυο παρακολούθησης των περιβαλλοντικών μέσων, όπως επιφανειακά ύδατα, νερά κολύμβησης, πόσιμο νερό, ποιότητα υδάτινων αποδεκτών, ατμόσφαιρα, θόρυβος για τη διασφάλιση της καλής ποιότητας του περιβάλλοντος της περιοχής της χωρικής ενότητας. Θα πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη και να τηρούνται οι απαιτήσεις για την ανακύκλωση στερεών απορριμμάτων για την περιοχή ενδιαφέροντος και γενικότερα της εναλλακτικής διαχείρισης των απορριμμάτων.

7.1 Προτεινόμενο σύστημα παρακολούθησης

Στην παρούσα μελέτη γίνεται μια προσπάθεια οι προταθέντες δείκτες, να συνδεθούν και να συνδυαστούν με τις υπάρχουσες σχετικές πληροφορίες και τα υφιστάμενα δίκτυα παρακολούθησης, ώστε να προκύψουν ρεαλιστικές και εφικτές προτάσεις παρακολούθησης. Το σύστημα παρακολούθησης διαμορφώνεται ανά περιβαλλοντικό θεματικό πεδίο (κατ' αντιστοιχία με τις περιβαλλοντικές παραμέτρους) ως προς τα οποία έχουν εκτιμηθεί οι πιθανές σημαντικές δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις

7.1.1 Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα, Πανίδα

Στο πλαίσιο του παρόντος έργου προτείνεται η συλλογή της υπάρχουσας πληροφορίας από όλες τις πηγές πληροφόρησης, η συστηματική καταγραφή των συνδέσεων πληροφόρησης και η τακτική ενημέρωση των στοιχείων έτσι ώστε να συνδέονται τυχόν αλλαγές με την υλοποίηση και τη λειτουργία των προβλεπόμενων παρεμβάσεων.

Από τη δραστηριότητα αυτή θα προκύψουν απαντήσεις σε μια σειρά δεικτών που έχουν προταθεί, όπως ο πληθυσμός ειδών χλωρίδας και πανίδας (κατά είδος) και μεταβολές αυτών (ρυθμός μείωσης ή αύξησης των πληθυσμών των προστατευόμενων ειδών) και οι συνδεόμενες απώλειες ειδών, μεταβολές εκτάσεων οικοτόπων κλπ.

Επιπλέον, σε κάθε είδους παρέμβαση στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος της ΧΕ ΘΣΗ προτείνεται, εφόσον η παρέμβαση γεινιάζει με προστατευόμενη περιοχή ή αφορά σε αυτήν, να συγκεντρώνονται στοιχεία φύλαξης και σήμανσης αυτών, στοιχεία γεινιάσης, καθεστώς παρακολούθησης (σε σχέση με τις υφιστάμενες περιοχές παρακολούθησης, όπως περιγράφηκε στα παραπάνω), δράσεις βελτίωσης.

Το είδος της ανάλυσης σύμφωνα με αυτά που αναφέρθηκαν είναι αυτό της σύγκρισης με την υφιστάμενη κατάσταση. Το πρόγραμμα παρακολούθησης μπορεί να έχει τη μορφή του ακόλουθου πίνακα.

Πίνακας 7-1

Πληροφορίες	Δείκτης	Πηγή	Συχνότητα	Αρμόδιος	Μέτρα
Υφιστάμενοι οικότοποι NATURA	Υπάρχον Πληροφοριακό Δελτίο ανά οικότοπο	ΕΔΠΠ, Φιλότης, ΕΚΒΥ, μελέτες	Συχνότητα παρακολούθησης από φορείς Κάθε φορά που υπάρχει έργο στην περιοχή		
Τοπία φυσικού κάλους	Υπάρχον Πληροφοριακό Δελτίο....	....	....		
Οικότοποι CORINE	....				
Χλωρίδα ανά αναγνωρισμένη περιοχή					
Πανίδα ανά αναγνωρισμένη περιοχή					

Επιπλέον, από τους προταθέντες δείκτες, προκύπτουν και μια σειρά δεικτών άμεσα ποσοτικοποιήσιμων που μπορούν να ενταχθούν στο σύστημα παρακολούθησης της ΣΠΕ και συνδέονται με αυτήν καθεαυτή την υλοποίηση των έργων των προβλεπόμενων παρεμβάσεων.

Συγκεκριμένα, προτείνεται η καταγραφή:

- Αριθμός φυτοτεχνικών μελετών / πλήθος υποδομών
- Αριθμός εγκατεστημένων συστημάτων πυρόσβεσης / πλήθος νέων υποδομών
- Ισοζύγια πρασίνου
- Πλήθος εγκατεστημένων ηχοπετασμάτων/ οχλούσα υποδομή
- km² εκχερσώσεων
- km² αποκατεστημένων/ επαναφυτεμένων εκτάσεων/ km² εκχερσωμένων
- Εγκατεστημένα συστήματα πυρόσβεσης/ km δρόμου
- Ποσοστό κατάτμησης περιοχών διαβίωσης πανίδας
- Εγκατεστημένα συστήματα πυρόσβεσης/ km δρόμου
- Αριθμός καταπατήσεων και έκταση καταπατημένης επιφάνειας

7.1.2 Ύδατα

Στο εν λόγω περιβαλλοντικό θέμα, υπάρχουν συγκεκριμένα προγράμματα που ήδη υλοποιούνται από το ΥΠΕΧΩΔΕ και αφορούν στην παρακολούθηση της ποιότητας των υδατικών πόρων:

Στο Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος γίνεται η διαχείριση στοιχείων που καταγράφονται από το ΥΠΕΧΩΔΕ στους σταθμούς μέτρησης που διαθέτει για την παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων. Συγκεκριμένα η Βάση Δεδομένων του ΕΔΠΠ περιλαμβάνει στοιχεία για Επιφανειακά Ύδατα, Υπόγεια Ύδατα, Ακτές Κολύμβησης

(Μικροβιολογική - Φυσικοχημική Ποιότητα), Διασυνοριακά Ύδατα, Ύδατα προς πόση, Παρακολούθηση Θαλάσσιας Ρύπανσης (Πρόγραμμα Med-Pol)

Στο πλαίσιο των απαιτήσεων παρακολούθησης της Οδηγίας για τη ΣΠΕ και σε συνδυασμό με τα υπάρχοντα δίκτυα θα πρέπει να προσδιορισθούν επακριβώς τα σημεία μέτρησης για τα επιφανειακά, υπόγεια, πόσιμα, ακτές κολύμβησης και προγράμματος MEDPOL που βρίσκονται σε υδάτινους φορείς της ΧΕ ΘΣΗ, καθώς επίσης και οι παράμετροι οι οποίες καταγράφονται. Να δημιουργηθεί η υποδομή συνεχούς παρακολούθησης αυτών των μετρήσεων ώστε να αποτυπώνονται άμεσα οι τάσεις και οι αλλαγές στις παραμέτρους των μετρήσεων της ποιότητας των υδάτων και να γίνεται προσπάθεια να συνδέονται αυτές οι αλλαγές πιθανώς με την υλοποίηση ή λειτουργία των παρεμβάσεων του ΕΔΠΠ (υπόγεια, επιφανειακά και θαλάσσια ύδατα). Στα πλαίσια της εφαρμογής αγροπεριβαλλοντικών μέτρων (π.χ απονιτροποίηση, βιολογική γεωργία) που χρηματοδοτούνται από τα Προγράμματα του Υπουργείου Ανάπτυξης οι τελικοί δικαιούχοι πρέπει να κρατούν και στοιχεία που αφορούν στη χρήση φυτοπροστατευτικών ουσιών τα οποία θα μπορούσαν να συνδυασθούν και με τις τιμές των δεικτών.

Σε κάθε περίπτωση η ποιότητα των υδάτων επηρεάζεται από πολλές και διαφορετικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορεί να λαμβάνουν χώρα και εκτός των ορίων της γεωγραφικής περιοχής της ΧΕ ΘΣΗ και επομένως οι δείκτες ποιότητας υδάτων προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για αποτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των παρεμβάσεων του ΠΕΠ, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και άλλες ποιοτικές πληροφορίες (π.χ στοιχεία για δραστηριότητες, παρεμβάσεις και έργα άλλων προγραμμάτων κλπ)

Στο σύστημα παρακολούθησης, οι μεταβολές του δείκτη «Διασταυρώσεις του άξονα με επιφανειακά νερά», καλό είναι να παρακολουθούνται καθόλη τη διάρκεια υλοποίησης των παρεμβάσεων, ώστε κατά περίπτωση να εξετάζονται πιθανές ρεαλιστικές εναλλακτικές λύσεις. Το πρόγραμμα παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων σε μορφή πίνακα μπορεί να έχει ως ακολούθως:

Πίνακας 7-2

Πληροφορίες	Δείκτης	Πηγή	Συχνότητα	Αρμόδιος	Μέτρα
Σημεία παρακολούθησης ποιότητας επιφανειακών υδάτων	Μετρούμενες Παράμετροι	Βάση Δεδομένων ΥΠΕΧΩΔΕ	...		
Σημεία παρακολούθησης ποιότητας υπογείων υδάτων					

Σε σχέση με τα έργα επεξεργασίας λυμάτων προτείνεται η δημιουργία σε περιφερειακό επίπεδο Βάσης Δεδομένων, στην οποία θα καταγράφονται τα στοιχεία λειτουργίας των υφιστάμενων και των μελλοντικών Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Υγρών Αποβλήτων. Από τα στοιχεία της Βάσης τα οποία θα καταγράφονται συστηματικά (π.χ μέσοι μηνιαίοι όροι τιμών μετρούμενων παραμέτρων) θα προσδιορίζονται μεσο-μακροπρόθεσμα οι αποδόσεις των μέτρων και θα είναι δυνατή η διαμόρφωση σχέσεων με αυτά τα δεδομένα και τα στοιχεία ποιότητας των αποδεκτών. Σημειώνεται, ότι την ευθύνη της συνεχούς σωστής λειτουργίας των Εγκαταστάσεων και της συνεχούς παρακολούθησης την έχουν οι Φορείς των εγκαταστάσεων, οι οποίοι και λαμβάνουν τα άμεσα λειτουργικά συνήθως μέτρα αντιμετώπισης τυχόν δυσλειτουργιών.

7.1.3 Ατμόσφαιρα – Κλιματικοί παράγοντες

Όσον αφορά στο εν λόγω περιβαλλοντικό θέμα, υπάρχει το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΕΔΠΑΡ), τα στοιχεία του οποίου καταγράφονται από το Υπουργείο στο Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, το ΕΔΠΠ διαχειρίζεται στοιχεία που αφορούν:

- Δίκτυα Μέτρησης
- Σταθμούς Μέτρησης
- Μετρήσεις Παραμέτρων
- Συγκρίσεις με Εθνικά Όρια Ποιότητας Ατμόσφαιρας

Οι Διαθέσιμες Πληροφορίες αφορούν σε Σύγκριση με Εθνικά Όρια, Μέσες Μηνιαίες Τιμές, Μέσες Ετήσιες Τιμές, Ημερήσια Χωρική Διακύμανση Συγκέντρωσης Ρύπων .

Στη ΧΕ ΘΣΗ οι εγκατεστημένοι σταθμοί που υπάρχουν, στα πλαίσια του ΕΔΠΑΡ, είναι δύο στην Περιφέρεια Θεσσαλίας (Λάρισα και Βόλος) και ένας στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας εγκατεστημένος 5,6 χλμ. ΒΔ από τον Αλιάρτο. Στους σταθμούς αυτούς υπάρχουν όργανα

μέτρησης για μονοξειδίο του άνθρακα, μονοξειδίο του αζώτου, διοξείδιο του αζώτου, οξείδια του αζώτου, διοξείδιο του θείου, όζον, συνολικά αιωρούμενα σωματίδια, αιωρούμενα σωματίδια <10μ.

Από τους ήδη υπάρχοντες σταθμούς, αλλά και πιθανώς από μελλοντικού σταθμούς, θα συγκεντρώνονται διαχρονικά τα στοιχεία της ποιότητας της ατμόσφαιρας και θα προσδιορίζονται οι μεταβολές στις συγκεντρώσεις των αερίων ρύπων, σε μια προσπάθεια να συνδεθούν πιθανώς με την υλοποίηση παρεμβάσεων του ΠΕΠ ΧΕ ΘΣΗ.

Επιπλέον δείκτες που προτείνεται να περιλαμβάνονται στο σύστημα παρακολούθησης και οι οποίοι μπορεί να παρακολουθούνται σε νομαρχιακό - περιφερειακό επίπεδο και με τη χρήση των αποτελεσμάτων από ελέγχους του Σώματος Επιθεωρητών Περιβάλλοντος, είναι:

- Αριθμός παραβάσεων που σχετίζονται με υπερβάσεις εκπομπών αερίων ρύπων
- Ποσοστό σοβαρών παραβάσεων/ σύνολο των παραβάσεων
- Ποσοστό κυρώσεων /σύνολο παραβάσεων
- Πλήθος εφαρμογής μέτρων πρόληψης και περιορισμού της ρύπανσης

Τέλος για τους οδικούς άξονες προτείνεται να καταγράφονται στοιχεία κυκλοφοριακών φόρτων(οχήματα /έτος) και σύνθεσης κυκλοφορίας και Ποσοστά ανά τύπο διερχόμενων οχημάτων.

Το πρόγραμμα παρακολούθησης της ποιότητας της ατμόσφαιρας σε μορφή πίνακα μπορεί να έχει ως ακολούθως:

Πίνακας 7-3

Πληροφορίες	Δείκτης	Πηγή	Συχνότητα	Αρμόδιος	Μέτρα
Σταθμός μέτρησης ποιότητας ατμόσφαιρας, Λάρισα, Βόλος, Αλιάρτος	Μετρούμενες Παράμετροι	Βάση Δεδομένων ΥΠΕΧΩΔΕ	...		
Σταθμός μέτρησης ποιότητας ατμόσφαιρας, Θέση 1					
Έλεγχοι σε Νομαρχιακό επίπεδο	Αριθμός παραβάσεων Ποσοστό σημαντικών παραβάσεων Ποσοστό κυρώσεων				
Έλεγχοι Σώματος Επιθεωρητών Περιβάλλοντος	Αριθμός παραβάσεων Ποσοστό σημαντικών παραβάσεων				
Ανάλυση κυκλοφοριακών δεδομένων, σε εθνικές οδούς					

7.1.4 Πληθυσμός και Ανθρώπινη Υγεία

Για την εν λόγω περιβαλλοντική παράμετρο / θέμα, η σημαντικότερη επίπτωση είναι ο θόρυβος που δημιουργείται τόσο κατά τη φάση υλοποίησης / κατασκευής των παρεμβάσεων, όσο και κατά τη λειτουργία τους. Τα έργα – δράσεις που δημιουργούν θόρυβο είναι κάθε είδους κατασκευαστικό έργο και τα οδικά, λιμενικά, έργα αεροδρομίων και πιθανώς η βιομηχανική δραστηριότητα. Κατά τη διάρκεια της κατασκευής των έργων έχουν προταθεί ήδη τα διάφορα μέτρα προστασίας και αντιμετώπισης του θορύβου. Θα πρέπει επίσης να μετράται ο θόρυβος σε κάθε έργο και ανάλογα να προτείνονται μέτρα ατομικής ηχοπροστασίας για τους εργαζόμενους.

Ως προς τα διαθέσιμα στοιχεία από το ΕΔΠΠ, στη βάση των οποίων θα μπορούσαν να γίνουν κάποιες συγκρίσεις, υπάρχει μόνο διαθέσιμοι οι Χάρτες Κυκλοφοριακού Θορύβου για τη Λάρισα, Λαμία, Χαλκίδα και Ιωάννινα οι οποίοι είναι ήδη μίας δεκαετίας (1997).

Άλλες επιπτώσεις που ενδεχομένως θα επηρεάσουν την ανθρώπινη υγεία είναι η έλλειψη μέτρων διαχείρισης αποβλήτων και επομένως σε σχέση με το παρόν περιβαλλοντικό θέμα, προτείνεται να καταγράφονται:

-Αριθμός καταγγελιών το έτος ως προς τα όρια θορύβου και την έλλειψη μέτρων διαχείρισης αποβλήτων

-Ποσοστό καταγγελιών που επιβλήθηκε πρόστιμο ή άλλη κύρωση.

Θα χρησιμοποιούνται ομοίως στοιχεία και από ελέγχους του Σώματος Επιθεωρητών Περιβάλλοντος.

7.1.5 Υλικά περιουσιακά στοιχεία

Στην εν λόγω περιβαλλοντική παράμετρο, προτείνεται να παρακολουθούνται οι αλλαγές στις χρήσεις γής (π.χ μέσα από τα στοιχεία του ΟΚΧΕ- CORINE LAND COVER, αεροφωτογραφήσεις κλπ) καθώς και οι μεταβολές της αξίας της γης σε περιοχές.

7.1.6 Έδαφος

Στην περιβαλλοντική παράμετρο ΕΔΑΦΟΣ, προτείνεται να παρακολουθούνται οι αλλαγές στις χρήσεις γης (όπως και παραπάνω) και επίσης να καταγράφονται αυτές κατά την υλοποίηση των παρεμβάσεων υποδομών, ώστε από τα αποτελέσματα των καταγραφών αυτών να αξιολογείται η αποτελεσματικότητα των μέτρων αντιμετώπισης.

Άλλοι δείκτες που προτείνεται να ενταχθούν στο σύστημα παρακολούθησης και σχετίζονται με την υλοποίηση έργων/ παρεμβάσεων είναι:

- Αριθμός γεωτεχνικών μελετών / πλήθος υποδομών
- Αριθμός αποκαταστάσεων χώρων/ αριθμός επεμβάσεων
- Αριθμός έργων προστασίας εδάφους από την διάβρωση/ αριθμός επεμβάσεων
- Αριθμός αναπλάσεων
- Αριθμός εγκατεστημένων και λειτουργούντων μέτρων πρόληψης – προστασίας από διαρροές
- Ποσοστό αποκατάστασης δανειοθαλάμων και λατομείων
- Ποσοστό αύξησης των φορτίσεων (%)
- Ποσοστό εφαρμογής μέτρων σταθεροποίησης εδαφών

Οι πληροφορίες αυτές μπορούν να απαιτείται να καταγράφονται κατά την έναρξη υλοποίησης των έργων και να διατηρούνται σε περιφερειακό επίπεδο.

7.1.7 Πολιτιστική Κληρονομιά

Στην περιβαλλοντική παράμετρο Πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς, χρησιμοποιείται ως στοιχείο παρακολούθησης η αλλαγή των στοιχείων της πολιτιστικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς.

7.1.8 Τοπίο

Το εν λόγω περιβαλλοντικό θέμα, μπορεί να παρακολουθείται μέσω των προτεινόμενων δεικτών

- Βαθμός αποκατάστασης τοπίου
- Αριθμός ελέγχων εφαρμογής Οδηγίων Σχεδιασμού Αποκατάστασης τοπίου
- Ποσοστό εφαρμογής μέτρων αποκατάστασης ή ενσωμάτωσης στο τοπίο της περιοχής παρέμβασης

Παρόλο που οι δείκτες που προτείνονται έχουν ποσοτικό χαρακτήρα, εν τούτοις ποιοτικές πληροφορίες και παρατηρήσεις που έχουν να κάνουν με τις αλλαγές τοπίου κατά τη διάρκεια της υλοποίησης των παρεμβάσεων είναι αυτές που θα αποτελέσουν την κύρια πληροφόρηση ως προς τις δημιουργούμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις, θετικές και αρνητικές.

8. ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΕΣ

Σύμφωνα με τις απαιτήσεις σύνταξης της ΣΜΠΕ, καταγράφονται οι απολύτως αναγκαίες πρόσθετες βασικές μελέτες και έρευνες, οι οποίες θα πρέπει να εκπονηθούν πριν από την έγκριση των έργων και δραστηριοτήτων τα οποία προκύπτουν από την εφαρμογή του ΠΕΠ ΧΕ ΘΣΗ.

Στον Πίνακα 8-1 που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι βασικές μελέτες και έρευνες, οι οποίες κρίνεται ότι θα απαιτηθεί να εκπονηθούν, πριν από την έγκριση υλοποίησης των έργων και δραστηριοτήτων του ΠΕΠ, ανά ομάδα έργου.

Πίνακας 8-1: Απαιτούμενων βασικών μελετών

α/α	Έργο ή Δραστηριότητα	Βασικές μελέτες	Βασικές μελέτες (ΠΜ. Ι.Σ)
1.	Έργα οδοποιίας (εθνικό, επαρχιακό δίκτυο, παρακαμπτήριες οδοί και στις δύο περιπτώσεις)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ, ΜΕΠΘ	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ, ΜΕΠΘ, Οι.ΜΒ
2.	Έργα αναβάθμισης υποδομών σε υφιστάμενα Λιμάνια, Αεροδρόμια	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ	
3.	Υποδομές εμπορευματικών κέντρων	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ	
4.	Εγκαταστάσεις υδροηλεκτρικών εργοστασίων	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ	
5.	Υποδομές Κέντρων Υπερυψηλής Τάσης (ΚΥΤ)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ	
6.	Υποδομές για την αύξηση της επισκεψιμότητας των αρχαιολογικών χώρων (έργα κτιριακά και διαμόρφωσης περιβάλλοντα χώρου)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ, Οι.ΜΒ
7.	Κατασκευή Σχολικών κτιριακών εγκαταστάσεων και Νοσοκομειακών μονάδων (κατασκευή νέων, βελτίωση και εκσυγχρονισμός υφισταμένων – κτιριακά έργα)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ
8.	Δημιουργία κοινωνικών υποδομών για φύλαξη παιδιών και ΑΜΕΑ (κτιριακά έργα)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ
9.	Δημιουργία τουριστικών υποδομών και εκσυγχρονισμός υφισταμένων μονάδων (κτιριακά έργα και διαμόρφωσης περιβάλλοντα χώρου)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, Οι.ΜΒ
10.	Διαφοροποίηση του οικονομικού προτύπου των μειονεκτικών αγροτικών και ορεινών περιοχών (έργα ήπιων παρεμβάσεων στο περιβάλλον)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ, Οι.ΜΒ
11.	Έργα περιβαλλοντικής προστασίας ΧΥΤΑ, αποκατάσταση ΧΑΔΑ,	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ, ΕΠΡΕ/Υ ΜΚΑ	
12.	Έργα συλλογής, διανομής και διαχείρισης πόσιμου ύδατος (κατασκευή δικτύων, αντλιοστασίων, δεξαμενών)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ ΜΚΑ	
13.	Έργα Αποχετευτικά και επεξεργασίας λυμάτων (κατασκευή δικτύων αποχέτευσης, αντλιοστασίων, δεξαμενών, κτιρίων για τις ΕΕΛ)	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ, ΕΠΡΕ/Υ	
14.	Αντιπλημμυρικά έργα και έργα προστασίας ακτών	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ	ΠΠΕ, ΜΠΕ, Γ.τ.Ε-Μ ΜΕΠΘ, ΜΑτΜ, Οι.ΜΒ

Συνομογραφίες του Πίνακα 8-1

ΠΠΕ = Προκαταρκτική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

ΜΠΕ = Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

ΕΠΜ = Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη

Γ.τ.Ε-Μ = Γεωτεχνική Έρευνα - Μελέτη

ΜΑτΜ = Μελέτη Ατμοσφαιρικών και Μετεωρολογικών δεδομένων

ΜΕΠΘ = Μελέτη Επιπέδων Θορύβου

ΕΠΡΕ/Υ = Εκτίμηση Πηγών Ρύπανσης Εδαφών/Υδάτων

Οι.ΜΒ = Οικολογική Μελέτη Βάσης

ΜΚΑ = Μελέτη Κοινωνικής Αποδοχής

ΠΜ.Ι.Σ = Περιοχή Μελέτης Ιδιαίτερα Σημαντική

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ως προϊόν ποσοτικής και ποιοτικής ανάλυσης των περιβαλλοντικών δεδομένων τα οποία προκύπτουν από την ΣΜΠΕ Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ και σε σχέση με τους διαθέσιμους πόρους και την συμπληρωματικότητα με τις παρεμβάσεις των τομεακών, διατυπώνονται τα ακόλουθα συνοπτικά συμπεράσματα:

1. Για να μπορέσει η Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ να περάσει σε τροχιά ανάπτυξης με θετικά αποτελέσματα στην οικονομία της και το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της, απαιτείται η διεύρυνση της παραγωγικής της βάσης στο σύνολό της, με την ενίσχυση της ελκυστικότητας και της εξωστρέφειάς της για την ανάδειξη και προώθηση κυρίως υψηλής ποιότητας τουριστικών υπηρεσιών και αγροτικών προϊόντων, σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος, την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, και την εφαρμογή καινοτομιών.
2. Η ΧΕ ΘΣΗ, εκτός από την κεντροβαρική της θέση, διακρίνεται και για το εξαιρετικής ποιότητας και ενδιαφέροντος, φυσικό περιβάλλον της, το οποίο αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα κεφάλαια που διαθέτει.
3. Η ανάπτυξη είναι δυνατόν να υπονομευτεί, τόσο από φυσικές καταστροφές, όσο και από ανθρωπογενείς, όπως είναι οι εκπομπές αέριων ρύπων, η αλόγιστη διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων, η υπεραλίευση, η καταστροφή των δασών και των οικοτόπων, η σπατάλη των υδάτινων πόρων, η υποβάθμιση του υδροφόρου ορίζοντα των μεγάλων πεδιάδων της περιοχής, από τη χρήση φυτοφαρμάκων, την υφαλμύρωση κ.ά.
4. Στο περιβάλλον η ατμοσφαιρική ρύπανση παρουσιάζεται, κυρίως, στα μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματά της. Οφείλεται αφενός στις συγκεντρωμένες ρυπογόνες βιομηχανίες της περιοχής και αφετέρου (και πρωτίστως) στα καυσαέρια των αυτοκινήτων καθώς, επίσης, και στις εγκαταστάσεις της κεντρικής θέρμανσης. Επιπλέον εκτιμάται ότι επιπρόσθετος παράγοντας επηρεασμού της ποιότητας του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος είναι και οι γεωργικές καλλιέργειες.
Η βασική πηγή επηρεασμού του ακουστικού περιβάλλοντος είναι η κυκλοφορία των οχημάτων στην περιοχή. Οι κυκλοφοριακές συνθήκες, η κατάσταση των οχημάτων, η οδική συμπεριφορά, αλλά και οι κλιματολογικές συνθήκες, επιδεινώνουν το πρόβλημα κυρίως μάλιστα όταν πρόκειται για ευαίσθητους χώρους και χρήσεις όπως κατοικίες, χώροι κοινωνικής πρόνοιας, αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία κλπ.
5. Σύμφωνα με το νέο στρατηγικό προσανατολισμό της ΧΕ ΘΣΗ, κατά την Δ' Προγραμματική Περίοδο 2007-2013, **η βιώσιμη (αιεφόρος) ανάπτυξη και η ποιότητα ζωής αποτελούν ιδιαίτερο Άξονα Προτεραιότητας**, με δεδομένο ότι αφ' ενός **εμφανίζει ελλείψεις σε περιβαλλοντικές υποδομές**, κυρίως στην ύπαιθρο και αφ' ετέρου ότι **το φυσικό και πολιτιστικό της περιβάλλον** αποτελούν από τους κυριότερους πόρους για την αναπτυξιακή της διαδικασία.
6. Κατά την Δ' Προγραμματική Περίοδο, η Περιοχή ΧΕ ΘΣΗ,
  - δίνει μεγάλη σημασία στην ολοκλήρωση των διαπεριφερειακών και ενδοπεριφερειακών οδικών συνδέσεων της, καθώς και του οδικού δικτύου των αστικών κέντρων
  - εστιάζει σε ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος, διαχείρισης των αποβλήτων, ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, σε δράσεις Χωροταξίας και Πολεοδομίας, δράσεις σχετικές με την εκπαίδευση, την κοινωνική πρόνοια, την υγεία και την απασχόληση
  - περιλαμβάνει μια σειρά από συμπληρωματικές δράσεις για την αναβάθμιση των ορεινών περιοχών, των τουριστικών περιοχών, την προστασία και ανάδειξη του παράκτιου περιβάλλοντος, την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, τη βελτίωση των συνδέσεων με τους τουριστικούς προορισμούς, τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, καθώς και δράσεις σχετικές με την επιχειρηματικότητα
  - περιλαμβάνει μια σειρά από δράσεις συνεργασίας με άλλες Περιφέρειες σε μια σειρά από ζητήματα, όπως το περιβάλλον, οι τηλεπικοινωνίες, η δημιουργία

- δικτύων πόλεων, ο πολιτισμός, η επιχειρηματικότητα, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού κλπ
- εστιάζει σε δράσεις σχετικές με την καινοτομία στις επιχειρήσεις, τις επενδύσεις, την εισαγωγή ΤΠΕ σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, την προώθηση των τοπικών παραγωγών στις αγορές, την ενίσχυση των μηχανισμών παροχής υπηρεσιών υποστήριξης στις ΜΜΕ, την ενίσχυση της εξωστρέφειας και την ενίσχυση του τουρισμού
  - περιλαμβάνει τις απαραίτητες δράσεις για την υλοποίηση των Π.Ε.Π., όπως εκπόνηση μελετών, δράσεις δημοσιότητας, υποστήριξη τελικών δικαιούχων, συμβουλευτικές υπηρεσίες κλπ.
7. Για την εφαρμογή του ΠΕΠ της ΧΕ ΘΣΗ, για την Δ' προγραμματική περίοδο 2007-2013, επιλέγεται η Εναλλακτική δυνατότητα 4, δηλαδή η νέα Στρατηγική Ανάπτυξης, καθόσον τεκμηριώνεται ότι η λύση εφαρμογής της, σε σχέση με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, καθώς και τους φυσικούς πόρους, πρόκειται να τα βελτιώσει, αξιοποιώντας και αναδεικνύοντας τα θετικά σημεία και εξομαλύνοντας ή / και εξαλείφοντας τα αρνητικά, προσεγγίζοντας έτσι το Στόχο της Βιώσιμης Ανάπτυξης.
8. Από τη μελέτη του Πίνακα 6-1 προκύπτει ότι, οι δυσμενείς επιπτώσεις, οι οποίες δύναται να προκληθούν στο Φυσικό και Ανθρωπογενές Περιβάλλον της Περιοχής ΧΕ ΘΣΗ, από την εφαρμογή του ΠΕΠ, αφορούν είτε σε αυτές, οι οποίες δύναται να προκληθούν κατά τη διάρκεια υλοποίησης των παρεμβάσεων, είτε κατά τη διάρκεια της λειτουργίας τους. Οι επιπτώσεις αυτές είναι κατά κανόνα μέτριες και σε πολύ μικρό ποσοστό ισχυρές, ενώ γενικώς και στις δύο περιπτώσεις κρίνεται ότι είναι αντιμετωπίσιμες.
9. Η υλοποίηση του ΠΕΠ θα έχει μόνο σημαντική θετική επιρροή στα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της περιοχής εφαρμογής του και θα προάγει την επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπου αυτά υφίστανται.

Μάρτιος 2007

Οι Συντάξαντες

Δρ. Πηνελόπη Σταυράκη

Κωνσταντίνος Σταυρόπουλος, MSc